

Türkiye'deki büyükşehir belediyeli illerde il merkezi konumundaki şehirlerin yerleşim alanlarını kapsayan metropol ilçelerin ve belediye adlarının toponimik analizi

A toponymic analysis of the names of metropolitan districts and municipalities encompassing the settlement areas of provincial centers in metropolitan municipalities in Turkey

Alpaslan Aliğaoğlu^a, Semra Yılmaz Çildam^{*b}

Makale Bilgisi

Araştırma Makalesi

DOI:

10.33688/aucbd.1629678

Makale Geçmişi:

Geliş: 30.01.2025

Kabul: 19.09.2025

Anahtar Kelimeler:

Şehir

Toponimi

Büyükşehir Merkez İlçe

Belediye Adları

Türkiye

Öz

Türk belediyeçiliğine 1984 yılında giren büyükşehir belediyeleri birçok ilçe veya alt kademe belediyelerinden oluşmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, Türkiye'deki 27 büyükşehir belediyesinin metropol ilçe belediyeleri toponimik (yer/yerleşme adları bakımından) olarak ele alınmış ve sınıflandırma yapılmıştır. Çalışma sonunda görülmektedir ki coğrafi özellikler, tarihi faktörler, din gibi özellikler metropol ilçelerin adlarını etkileyen önemli faktörlerdir. Arazi kullanımı, şehrin büyüme yönü, siyasi nedenler ve kültürel yakınlık gibi faktörler de Türkiye'deki büyükşehir belediye adlarını etkileyen başka nedenlerdir. Tüm bu bilgiler ışığında oluşturulan tipoloji ile büyükşehir belediyeleri; yerlerin fiziksel coğrafi özelliklerine bağlı belediyeler, tarih kökenli belediyeler, din sembolü belediyeler ve diğer belediyeler şeklinde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmada fiziksel coğrafi özellikler ve tarihi kökenli adlar sayıca çok, din sembolü belediye isimlerine ise az rastlanmıştır. Ancak bunlar anlam yüküldür. Bu adlar sayesinde mekân kısmen de olsa muhafazakârlaşmaktadır. Sonuç olarak denilebilir ki zaman-mekân ve kültür (din) üçlüsü yer adlarını belirlemektedir.

Article Info

Research Article

DOI:

10.33688/aucbd.1629678

Article History:

Received: 30.01.2025

Accepted: 19.09.2025

Keywords:

City

Toponym

Metropolitan

municipality names

Türkiye

Abstract

Metropolitan municipalities, which entered Turkish municipal governance in 1984, consist of many districts or lower-tier municipalities. This study employs qualitative research methods, examining the central district municipalities of 27 metropolitan municipalities in Turkey from a toponymic perspective and classifying them. The study concludes that geographical features, historical factors, and characteristics such as religion are significant factors influencing the names of central district municipalities. Based on all this information, the typology created classifies metropolitan municipalities into categories: municipalities based on physical geographical features, historically derived municipalities, municipalities with religious symbols, and other municipalities. In this classification, there are many municipalities based on physical geographical features and historically derived names, while names with religious symbols are less common. However, these names carry significant meaning. Through these names, the space becomes somewhat more conservative. As a result, it can be said that the trio of time-space and culture (religion) determines place names.

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author: semrayc@gmail.com

^aBalıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Balıkesir/Türkiye

^bSiirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Siirt/Türkiye

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

When naming places, people consider physical and man-made characteristics of the area where the settlement is located (Karaboran 2011; Öz, 2007). The names reveal identities of the settlements. Features such as climate, landforms, and vegetation reveal one aspect of this identity. Cultural values, architectural works, etc. highlight another aspect of this identity (Liggett & Perry, 1995). When the balance of power in a region changes, the dominant culture there also changes.

In this study, central district municipalities affiliated with metropolitan municipalities in Turkey were examined in terms of urban toponymy. Turkey's historical and cultural heritage will be analyzed from a geographical perspective through the central district municipalities of metropolitan cities, and the change in municipality names throughout the history will be discussed. Among urban toponymy studies, there are very few studies focused on metropolitan cities, which are among the administrative units that form cities. Linguists study the origin, meaning and structure of the names of places; folklorists focus on folk dances, traditions, beliefs, legends and laments; historians focus on the subject mostly at the provincial level and in terms of settlement history, socio-economic structure and administrative history; Geographers, on the other hand, approach the issue with a holistic perspective (Akar, 2006; Aker, 1960; Erinç, 1989; Kayserili, 2015; Kayserili, 2016; Köksal, 2019; Tuğluk & Özfıdan, 2023).

Toponymy studies have been conducted in Turkey and around the world. The urban toponymy of cities and countries including the followings have been conducted: Beyşehir (Sarı, 2007), New Zealand (Hargreaves & Holland, 1999), Ankara (Erdentuğ & Burçak, 1998), Şanlıurfa (Günel et al., 2011), Afyon (Koca & Yazıcı, 2011), Niğde (Kara 2012), Balıkesir (Aliağaoğlu, 2013), Batman (Günel, 2012), Balıkesir (Aliağaoğlu & Yiğit, 2013), Kırgısıztan (Ayhan, 2013), İzmir (Asımğil, 2018), Espiye (Giresun) (Bulut et al., 2018), Bandırma (Çıldam, 2018), Siirt (Çıldam, 2019), Safranbolu (Karabük) (Deniz & Ersöz, 2020), Batman (Gümüşçü & Yiğit, 2020), Eleşkirt (Demirtaş et al., 2021), Haliliye, Eyyübiye and Karaköprü (Şanlıurfa) (Badıllı, 2020), Kilis (Özüpekçe, 2021), Kosovo (Ejupi, 2022), Manavgat (Görgeç, 2023), Erzincan (Orhan & Dönmez, 2023), Burdur (Siyavuş, 2023), Dobruca (Cıbotariu, 2023), and Turkish Republic of Northern Cyprus (Aliağaoğlu, 2023). Aliağaoğlu & Uzun (2011) identified factors affecting avenue and street naming in Turkey and developed a topological method. Aliağaoğlu & Çetin (2021) reported that phrases reminding the July 15 coup attempt were used to name avenues, streets, and neighborhoods.

2. Methodology

One of the important documents in revealing the historical and cultural values of regions is names. For this purpose, the main motivation of the study is to reveal, from a toponymic perspective, the names of metropolitan central district and metropolitan district municipalities in major cities of Turkey, to identify the historical processes and changes they have undergone, and to classify them. The names of metropolitan central district and metropolitan district municipalities affiliated with metropolitan municipalities have been examined on a national scale in Turkey. This study covers the toponymic classification of the names of central and district municipalities within the 27 metropolitan municipalities in Turkey. The central district municipalities of the metropolitan municipalities of

Istanbul, Ankara, and Izmir were not included in the study. This is related to the fact that the district names are not new and that neighborhood names have been used as district names. This study is a qualitative research in terms of data collection and evaluation. Qualitative research is a method in which techniques such as observation, interviews, and document analysis are used, and phenomena and events are examined within their natural settings from a holistic perspective. In qualitative studies, data are collected through observation, interviews, and documents. In the study, municipality names were obtained through their websites. The origins of the names are explained by utilizing digital and written sources, and document analysis is conducted. Document analysis is a systematic method used to examine and evaluate all documents, including printed and electronic materials (Kıral, 2020).

3. Discussion

This study includes toponomic classification of the municipality names of the new 65 districts that emerged after dividing the 27 metropolitan municipalities and their central districts in Turkey. The study is a qualitative research in terms of data collection and evaluation. The 27 metropolitan municipalities and their central district municipalities in Turkey were included and divided into four subcategories (Figure 1). It is observed that municipality names based on the physical and geographical characteristics are used frequently in Turkey. Nomenclatures related to water were seen in the municipalities of Çukurova (Adana), Seyhan (Adana), Akdeniz (Mersin), Derince (Kocaeli), Gölcük (Kocaeli), and Körfez (Kocaeli). Natural formations and land structure are used to name Pamukkale (Denizli), Kayapınar (Diyarbakır), and Kepez (Antalya) municipalities. Palandöken (Erzurum), Toroslar (Mersin), Kartepe (Kocaeli), Canik (Samsun) municipalities, which are named after mountains, and Defne (Hatay), Bağlar (Diyarbakır), Sarıçam (Adana) municipalities, which are named after plants and vegetation, show the impact of geographical elements on the environment. Yenişehir (Diyarbakır), Yenişehir (Mersin), which denote establishing new settlements; Tekkeköy (Samsun), which points to landmarks, and Odunpazarı (Eskişehir) and Adapazarı (Sakarya), can be given as examples of fossil municipalities. Municipality names indicating location and direction provide information about the city's past, future, its connection with its environment, and the change in this connection over time. Examples of this type of naming include the municipalities of Ortahisar (Trabzon) and Meram (Konya).

Names of historical figures are frequently used to name municipalities. These individuals generally include sultans, kings, commanders, those who distinguished themselves in their profession, and local individuals and families who have gone through the historical processes and continued their existence until today. The liberation process of the nation also had an impact on naming. The history of the Republic is inferred in the municipal names of İlkadım (Samsun), Aziziye (Erzurum), Altieylül (Balıkesir), and Oniki Şubat (Kahramanmaraş). (Table 1). In the light of all this information, the resulting topology of large municipalities in Turkey has been classified as follows (Table 1).

Table 1. Toponymy Classification for Metropolitan Central District Municipalities

Categorization of Central District Municipalities		
1. Municipality names based on the geographical and physical characteristics of the region	1.1-Related to water (name of sea, river, port, river, lake, or gulf)	Çukurova (Adana), Seyhan (Adana), Akdeniz (Mersin), Derince (Kocaeli), Gölcük (Kocaeli), Körfez (Kocaeli), Aybastı (Ordu)
	1.2-Natural formations and land structure	Pamukkale (Denizli), Kayapınar (Diyarbakır), Kepez (Antalya)
	1.3.Mountains	Palandöken (Erzurum), Toroslar (Mersin), Kartepe (Kocaeli), Canik (Samsun)
	1.4-Fossil municipalities	Odunpazarı (Eskişehir), Adapazarı (Sakarya)
	1.5-New land use	Yenişehir (Diyarbakır), Yenişehir (Mersin)
	1.6-Landmarks	Tekkeköy (Samsun)
	1.7-Plants, vineyards, and vegetation	Defne (Hatay), Bağlar (Diyarbakır), Sarıçam (Adana)
	1.8-Municipality names indicating location/ direction	Ortahisar (Trabzon), Meram (Konya)
2-Municipality names of historical origin	2.1. National liberation	İlkadım (Samsun), Aziziye (Erzurum)
	2.2. Municipality names mentioning Independence Day	Altıeylül (Balıkesir), February Twelve (Kahramanmaraş)
	2.3-Commander names	Muratpaşa (Antalya), Battalgazi (Malatya), Karatay (Konya), Çamaş (Ordu), Süleymanpaşa (Tekirdağ), İskenderun (Hatay), Melikgazi (Malatya), Antakya (Hatay)
	2.4-Sultan and king names	Yıldırım (Bursa), Osmangazi (Bursa)
	2.5-Historical women	Nilüfer (Bursa)
	2.6-Those who distinguished themselves in their profession	Kocasinan (Kayseri)
	2.7-Local persons or families	Arifiye (Sakarya), Atakum (Samsun)
	2.8-Clan, tribe, principality, or state names	Karesi (Balıkesir), Dulkadiroğlu (Kahramanmaraş), Mezitli (Mersin), Selçuklu (Konya), Artuklu (Mardin), Menteşe (Muğla)
	2.9-Historical settlement	Tuşba (Van)
	2.10- Historical buildings and roads	Sur (Diyarbakır), Yakutiye (Erzurum), İpekyolu (Van)
3. Municipalities with religious symbols	Eyyübiye (Şanlıurfa), Haliliye (Şanlıurfa), Merkez Efendi (Denizli), Yunus Emre (Manisa)	
4. Other municipalities	Akhisar (Manisa), Edremit (Van), Efeler (Aydın), Tepebaşı (Eskişehir), Altınordu (Ordu)	

4. Conclusions

In the study, the names of metropolitan central district and metropolitan district municipalities, excluding those affiliated with the Ankara, Istanbul, and Izmir Metropolitan Municipalities, were examined. The names of central district municipalities in Turkey's metropolitan cities not only serve as a window to the past but also reflect spatial characteristics. Religious and other characteristics are also used

as names. Religious characteristics represent conservatism, devotion to religion—specifically Islam—and respect.)

Cities are not settlements independent of space. Culture, power, history, and geographical factors dominate space and are reflected in the names, plans, and place names of cities. Physical geographical features have been significantly used in municipality names. This is observed in most of the studies provided in the relevant sources. Names related to water are found in the municipalities of Çukurova (Adana), Seyhan (Adana), Akdeniz (Mersin), Derince (Kocaeli), Gölcük (Kocaeli), and Körfez (Kocaeli). Pamukkale (Denizli), Kayapınar (Diyarbakır), and Kepez (Antalya) municipalities can be given as examples related to natural formations and terrain features. Municipalities named after mountains—Palandöken (Erzurum), Toroslar (Mersin), Kartepe (Kocaeli)—as well as those named after plants, vineyards, and gardens—Defne (Hatay), Bağlar (Diyarbakır), and Sarıçam (Adana)—are important in demonstrating the influence of geographical elements on their surroundings. Municipalities such as Yenişehir (Diyarbakır) and Yenişehir (Mersin), which denote new land use; Tekkeköy (Samsun), indicating a landmark point; and Odunpazarı (Eskişehir) and Adapazarı (Sakarya), which have fossil origins, can be given as examples. Municipality names indicating location and direction provide information about the city's past, future, its relationship with the surroundings, its function, and the changes in this relationship over time. Examples of these include the municipalities of Ortahisar (Trabzon), Serdivan (Sakarya), Meram (Konya), Başiskele (Kocaeli), and Canik (Samsun).

Time (history) has also been given importance in municipality naming. After all, 'urban space is a space integrated with time and is fluid, that is, it is time-space.' Again, time forms the foundation of both individual and collective identity. Moreover, the uncertainties experienced in the current global era increase the importance of local spaces, cultures, and histories. In the study area, many personal names of historical figures have been encountered. These individuals generally consist of sultans, soldiers, top professionals in their fields, local figures, and families who have persisted through historical processes up to the present day. Significant moments experienced during the Turkish Republic's liberation process have also influenced the naming. Traces of the Republic's history can be seen in the municipality names of İlkadım (Samsun), Altıeylül (Balıkesir), and Oniki Şubat (Kahramanmaraş). Although few, names with religious symbolism (Haliliye, Eyyübiye, Yunus Emre) also represent the visibility of Islamic faith.)

In light of all this information, it is observed that the typology emerging regarding metropolitan municipalities in Turkey is divided into four main groups. These can be listed as historically rooted municipality names, environmentally rooted municipality names, religiously symbolic municipality names, and other municipality names. It can be said that the trio of time, space, and culture (religion) are the factors shaping municipality names

1.Giriş

Toplumsal kuşaklar arası gelenek ve göreneklerin aktarımının ve kültürel değerleri yaşatmanın önemli unsurlarından bir tanesi de adlandırma faaliyetidir. İnsanlar bir şeyi diğerinden ayıran özellikleri göz önünde bulundurarak adlandırmıştır. İnsanlık tarihi kadar eski olan ad verme eylemi ile kültürel unsurlar gelecek kuşaklara aktarılır. Adlandırmanın arka planında bir algılayış biçimi, toplumsal yaşantılar ve ortaya çıkan birikimler yer almaktadır. Ad, “Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya ve bildirmeye yarayan söz, isim, nam”; adlandırma ise “adlandırma işi, isimlendirme” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Bir ismin ortaya çıkışını, temelini ve anlamını inceleyen ve toplumların gelişimini gösteren bilim dalına ad bilim (onomastik) denilmektedir (Karadeniz, 2018; Keleş, 1996). Bir mekâna ait olma ve onu temsil etme anlamında bir araç olan adlandırma; herhangi bir nesneyi, yeri veya kişiyi bir diğerinden ayırt etmek için kullanılmaktadır.

İnsan hem doğayı etkilemekte hem de doğadan etkilenmektedir. Adlandırma bir alanı sıradan bir fiziki parça olmaktan çıkarmakta ve ona bir kimlik kazandırmaktadır. İnsanlar bir adlandırma yaparken yerleşmenin bulunduğu alanın fiziki ve beşeri özelliklerinden etkilenmektedir (Öz, 2007). Dolayısıyla yer adları, yerleşmelerin tarihi, kültürel ve coğrafi karakterini anlamada önemli rol oynar (Alagöz, 1984). Adlandırmada o bölgenin dili, yaşam şekli, kutsal değerleri gibi faktörlerin ön planda olduğu görülmektedir.

Mekâna ilgisi ve mücadelesi devam eden insanlar mekâna anlamlar yükleyerek mekânı inşa etmektedir. Mekânsal kimliğin oluşması uzun bir zaman dilimini kapsamaktadır. Yerleşmelerin kimlikleri adlandırmalar ile ortaya çıkmaktadır. İklim, yer şekilleri, bitki örtüsü gibi özellikler bu kimliğin bir yönünü ortaya koymaktadır. Kültürel değerler, mimari eserler vb. faktörler de bu kimliğin diğer yönünü ön plana çıkarmaktadır (Liggett & Perry, 1995). Bir bölgedeki güç dengeleri değiştiğinde oradaki hâkim kültürün de değiştiği görülmektedir. Dolayısıyla yer adları, mekânı kendi ihtiyaçları doğrultusunda tasarlayan insanlık kültürü ve tarihi için oldukça önem arz etmektedir. Bir yerin mekân özelliği kazanması aidiyetle birlikte gerçekleşmektedir (Bachelard, 2017: 33-41). Şehirler her ne kadar doğadan uzak yerleşmeler olarak ifade edilse de aynı zamanda doğanın içinde olan yerleşmelerdir. Bu nedenle yer adları sadece yerleşmeleri değil, dağ, tepe, göl, ırmak, köprü vb. alanları da kapsamaktadır (Elmastaş vd., 2011).

Onomastik, Fransızca “onomastique” kelimesinin Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır. Onomastik biliminin yer adlarını inceleyen kısmına “toponimi”, kişi adlarını konu alan kısmına ise “antroponimi” denilmektedir (Şahin, 2007; Vardar, 2022; Yusifov & Kerimov, 2017:17). Yer adları toprağın dile gelmiş hali olarak da görülebilir. Toponimi tüm milletlerin kültürel ve manevi zenginliklerinden biridir. Bu durum, antikçağlardan günümüze kadar insanların eşsiz gözlemlerinin, deneyimlerinin, dünya görüşü ve çeşitli inançlarını yansıtır. Tarihsel süreçlerin kronolojik bir kanıtı olan toponimi savaşlar, göçler, etnik temaslardan etkilenmektedir. Değerli bir miras olan yer adları esasında bir güç, kültür ve kimlik sembolüdür (Çıldam, 2018). Yer adları bölgelerin doğal yapısından, iklim özelliklerinden, kültürel, ekonomik faaliyetlerden etkilenmektedir. Yer adları belirlenirken öncelikle çevreden yararlanılmaktadır. “Bir milletin isim hazinesi, onun geçmişteki ve bugünkü zihinsel durumunun ifadesidir” (Aksan, 1982: 115). Çevreye anlam verme süreci olan yer adları orada yaşayan

millet için tapu senedi gibidir (Karaboran, 1982: 271). Yer adları mekânı sahiplenmenin başka bir yoludur.

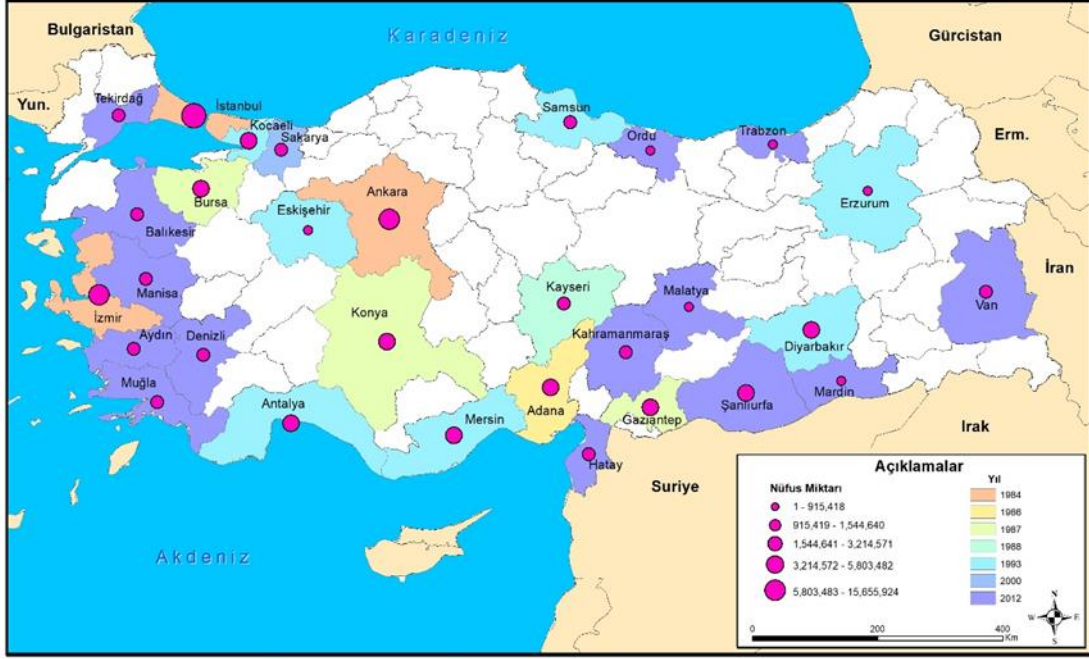
Yer adları egemen politik güç ve ortak belleğe vurgu yapmaktadır (Azaryahu, 2011; Azaryahu, 1986; Cohen & Kliot 1992). Aynı zamanda ulus belleğinin somut ve değişken simgelerini ifade etmektedir. Yer adları milletlerin yerleşim tarihi açısından çok önemli ipuçları taşımakla birlikte dil ve kültürün ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır (Gülensoy, 1995; Gündüz, 2008:141-160). Yerleşmelerin adları tarihi, sosyal, ekonomik ve siyasi koşullardan etkilenmektedir (Berg & Vuolteenaho, 2009). İnsan ve çevre arasındaki ilişkinin yer adları ile açıklanması kuşaklar arası iletişimi sağlama ve bellek oluşturma açısından oldukça anlamlıdır. Yer adları bir coğrafyanın vatan olma sürecinin özetidir (Akar, 2006; Yavuz & Şenel, 2023: 2242). Türkiye’de dilbilimi alanında yapılan yer adları çalışmaları çoğunlukla köy adları ile ilgilidir. Coğrafyacılar ise şehrsel toponimi adı altında cadde, bulvar, sokak adlarını çalışmışlardır. Mimarlık bölümlerinin de şehrsel toponimi çalışmaları mevcuttur. 19.yüzyılda haritacılık ve coğrafya sayesinde toponimi konusu önem kazanmıştır (Kılıç, 2019). Toponimi çalışmaları farklı mekânlarda ele alınmaktadır. Toponiminin kendisini en iyi yansıttığı yerlerden biri de şehirler olmuştur. Çünkü şehirler her türlü yaşanmışlıkların doğal mekânıdır. Farklı anlam parçalarından oluşurlar. Bu anlam parçalarının farklı adları vardır.

Şehirler maddi eserlerin toplandığı yerleşmelerdir. Onlar mekâna eklenmiş en büyük kültürel yapıtlardır. Şehirler ideolojilerin tasarladığı, iktidarın mekâna hükmettiği, kültürel değerlerin ifade edildiği alanlardır (Hall, 2001). Ulusal kimlik ve tarihin inşasında olaylar, kişiler ve yerler önem arz etmektedir. Şehirler ulusal kimliğin inşa sürecinin bir parçasıdır. Ancak ulusal kimliğin inşası şehirler üzerinden yapılmaktadır. Bu anlamda, Türkiye örneğinde olduğu gibi özellikle büyük şehirler önem kazanmaktadır. Büyük şehirler sanayileşmenin belirli bir aşamasında şehirlerin nitelik olarak değişmesi ile ortaya çıkmaktadır.

Hızlı şehirleşme sonucu şehirler yatay yönde daha fazla gelişim göstermiş, belediye sınırları dışında düzensiz yapılaşma artmış ve bu tür yerleşmelerin yönetimi için özel model arayışları başlamıştır. Türkiye’deki büyükşehir belediyeleri 1984 yılında 1982 anayasasının 127.maddesine dayanarak “Büyük yerleşim yerlerinde özel yönetim biçimi oluşturulabilir” hükmü ile kurulmuştur. Bunlar ilk olarak 1984 yılında İstanbul, Ankara ve İzmir’de kurulmuştur. Büyükşehir belediyelerinin hizmet alanı birçok ilçe veya alt kademe belediyelerini kapsamaktadır. Bunların sayısı zamanla artmış, 1986-1988 döneminde Adana (1986), Bursa, Gaziantep, Konya (1987) ve Kayseri (1988) olmak üzere beş büyük şehir belediyesi kurulmuştur (Acar, 2024). 1993 yılında Erzurum, Mersin, Antalya, İzmit, Diyarbakır, Samsun ve Eskişehir illerinin merkez belediyeleri büyükşehir belediyesi olmuştur. 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediyeleri ile ilgili bazı düzenlemeler yapılmıştır. Büyükşehir olmak için il merkezi olma ve il dâhilinde nüfusun 750 bin olması gerekmektedir (Büyükşehir Belediye Kanunu, 2004, md.4). Bu yasa tasarısı ile 2012 yılında Hatay, Balıkesir, Van, Denizli, Muğla, Trabzon, Şanlıurfa, Manisa, Tekirdağ, Malatya, Ordu, Kahramanmaraş, Aydın ve Mardin büyükşehir belediyelerine kavuşmuşlardır. Bu nüfus koşulunu sağlayan illerde, mevcut il merkezi belediyesi büyükşehir belediyesine dönüştürülerek merkez ilçenin yönetsel alanı il merkeziyle birlikte alt ilçelere (metropol ilçelere) bölünmüş, küçük alanlı ise bölünmeden tek ilçe olarak kalmıştır. 1984-2000 döneminde büyükşehir belediyesi kurulan 16 ilde ve 2012 yılında büyükşehir belediyeli hale

getirilen 14 ilin 8’inde (Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Van) merkez ilçeler bölünerek metropol ilçe oluşturulmuştur. Buna karşılık Aydın, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ ve Trabzon illerinin merkez ilçe alanlarında ve il merkezi konumundaki şehirlerin alanında bölünme olmamıştır (Özçağlar, 2016:273-274). Büyükşehir belediyeli illerdeki ilçeleri, il merkezi konumundaki şehirlerin yerleşim alanlarını kapsama/kapsamama durumuna göre *büyükşehir metropol ilçeleri* ve *diğer büyükşehir ilçeleri* olmak üzere iki grup halinde ele almak mümkündür. Büyükşehir metropol ilçeleri, il merkezi durumundaki şehrin bir kısmı ile mahalleye dönüştürülen köy ve beldeleri kapsamaktadır. Bu ilçelerden valilik binasının içinde yer aldığı ilçe alanına *büyükşehir metropol merkez ilçesi*, diğerlerine ise sadece *metropol ilçe* denilmesi uygun olacaktır. Normal statüdeki illerde valiliğin bulunduğu şehre *il merkezi*, il merkezinin içinde yer aldığı ilçeye *merkez ilçe* denildiğine göre aynı durumun büyükşehir belediyeli illerde de geçerli olması gerekmektedir (Özçağlar, 2016:273-274; Özçağlar & Karabacak, 2016:11).

Türkiye’deki büyükşehir belediye sistemi 30 yıla aşkın yıldır var olan bir sistemdir. Belediyeler insan topluluklarının ortak ve yerel nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulan yönetsel kurumlardır. Tarihe ışık tutmak, kültürler hakkında bilgi vermek, kuşaklararası köprü kurma, bellek ve bilgi kaynağını temsil etme gibi işlevlere sahip olan belediye adları, bölgesel kimliğin oluşması açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu çalışmada Türkiye’deki büyükşehir belediyelerine bağlı merkez ilçe belediyeleri şehirsal toponimi açısından incelenmiştir. Böylece Türkiye’nin tarihi ve kültürel öğeleri büyükşehirlerin merkez ilçe belediyeleri üzerinden coğrafi bakış açısı ile analiz edilecek, tümevarım yöntemiyle sınıflandırma yapılacaktır. Şehirsal toponimi çalışmalarında içerisinde şehirleri oluşturan idari birimlerden büyükşehirlerin merkez ilçelerinin adlarının kökeni konusunda çalışma yoktur. Türkiye’de 30 adet büyükşehir belediyesi bulunmaktadır (Şekil 1). Bunlardan Ankara, İzmir ve İstanbul büyükşehirleri çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu şehirlerimizde belediye adları kendiliğinden oluşmuş şehir parçalarıdır, bunlara sonradan ayrıca isim verilmemiştir. Erzurum örneğinde ele alınırsa, Yakutiye, Aziziye ve Palandöken önceden var olmayan, şehrin büyükşehir oluşuyla şehrin değişik kısımlarını niteleyen adlandırmalardır.

Şekil 1. Türkiye'deki büyükşehir belediyeleri (2024)

Çalışmanın temel amacı; büyükşehirlere bağlı metropol merkez ilçe ve metropol ilçe belediye adlarının anlamlarını ve bu adların verilmesindeki nedenleri tespit edip, bunları coğrafi bakış açısı ile yani fiziki ve beşeri özellikleri birlikte mekânsal olarak sentezleyerek irdelemek ve tasnif etmektir. Aynı zamanda Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin kimlik öğeleri, toplumsal bellek bileşenleri ve bunların belediye adları üzerindeki etkisini tespit etmektir. Böylece ülkemiz için yapılacak toponimik çalışmalara katkı sunmak amaçlanmaktadır.

Bu çalışma giriş bölümü dışında 4 bölümden oluşmaktadır. Kaynaklar kısmında yerli ve yabancı çalışmaları içeren geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Araştırmanın amacı ve yöntem kısmında çalışmanın metodolojisi hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye'deki büyükşehir belediyelerine ait metropol merkez ilçeleri ve metropol ilçelerin şehirselleşme çalışmasının ana merkezini oluşturan analiz sürecini anlatmaktadır. Sonuç kısmında ise bu analizler sonucunda ortaya çıkan toponimik sınıflandırmanın genel değerlendirmesi yapılmaktadır.

2. İlgili Yayınlar

İnsanlık mekânı adlandırarak esasında işaretlemiş olmaktadır. Şehir formunu düzenleyen, farklı reliefler sunan büyükşehir belediyeleri şehirlerin önemli ara yüzlerinden biridir. Belediye isimleri, toplumların kültür havuzlarını temsil etmekte ve şehirselleşme pekiştirmektedirler. Yer adları; arkeoloji, antropoloji, folklor, tarih, sosyoloji, dil bilim, halkbilim, etnografya, peyzaj tarihi ve coğrafya gibi disiplinlere konu olmuştur (Caferoğlu, 1965; Eklemezler, 2023; Kaya, 2019; Önal & Şenel, 2016; Parlak, 2014; Telli, 2018; Tosun & Koç, 2018; Türk & Koç, 2023). Yer adları kültürel mirasın gün yüzüne çıkmasında oldukça etkilidir. Yer adları, zaman- dil- mekân üçlüsüyle anlam kazanmaktadır.

Yer adları ile ilgili çalışmaların sayısının artması tarihi yaşatmak, kültürel değerlere önem vermek adına önemli bir adımdır. Toponimik çalışmaların geçmişi 1800'lü yıllara kadar gitmektedir (Egli, 1894). Osmanlı Döneminde kaleme alınan seyahatnamelerde yer adlarıyla ilgili önemli bilgiler

olsa da bunlar günümüzde toponimi usulleri çerçevesinde değil, daha çok ansiklopedik bilgi tarzında olmuştur (Çalık, 2002: 410). Türkiye'deki çalışmalara bakıldığında bu konuyu daha çok halkbilim, dilbilim ve coğrafyacılara işledikleri görülmektedir. Dilbilimciler yer adlarının kökeni, anlamı ve yapısı üzerinde; halkbilimciler halk oyunları, gelenek, inanç, efsane ve ağıtlar üzerinde; tarihçiler konuya daha çok il düzeyinde ve iskân tarihi, sosyo-ekonomik yapı ve idari tarih açısından; coğrafyacılar ise meseleye bütüncül, yani beşeri ve fiziki özellikleri dikkate alarak yaklaşmaktadırlar (Açıkel, 2003; Akar, 2006; Aker, 1960; And, 1963; Erinç, 1989; Erpolat, 1994; Gönen, 2007; Gümüşçü, 2002; Güner, 2001; Güner, 2004; Karaağaç & Bulut, 2021; Kayserili, 2015; Kayserili, 2016; Köksal, 2019; Polat & Koday, 2020; Şahin, 2010; Tuğluk & Özfidan, 2022; Tuğuz, 2023; Yılmaz & Kara, 2018; Yumuşak, 2017).

Yabancı yazında şehrsel toponimik çalışmalara daha çok politik açıdan yaklaşmıştır. “Eleştirel Toponimi” adı altında toplumsal ortak hafızanın oluşturulması için yer isimlerinin ideolojinin bir parçası olarak kullanıldığı çalışmalara rastlanmıştır (Alderman, 2000; Azaryahu & Kook, 2002; Bozdoğan & Benek, 2022; Gill, 2005; Horsman, 2006; Light & Young, 2014; Polonen 2008; Schuppener, 2019; Tucker 2008; Wideman & Masud, 2017; Yeoh 1992; Zelinsky, 1962). Bir kısım çalışmalarda kültürel üretime dikkat çekilmiştir. Bunlar daha çok anma mekânları ile ilgilidir (Yasak & Sıtmaç, 2024).

Türkiye toponimik özellikler açısından oldukça zengindir. Yerleşme tarihinin derinliği ve çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapması bu durumda etkili olmuştur. Genel olarak Türkiye’de toponimik çalışmalar kırsal alanlarla ilgili olarak yapılmıştır. Türkler yerlere ad verme eyleminde önce çevreden sonrada bireyden yararlanmışlardır (Aksan, 1974: 190). 1960’lı yıllardan itibaren köy adları ile ilgili çalışmalar artış göstermiştir. 1984 yılında “Türk Yer Adları Sempozyumu (1984)” düzenlenmiştir. Erinç’in (1986 ve 1989) “Ege Adalarının Türkçe Yer Adları” ve “Güneydoğu Anadolu'daki Yer Adları” isimli çalışmaları bulunmaktadır. Tunçel (2000), 1940’dan sonra özellikle Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgelerinde çok fazla sayıda köy adlarının değiştirildiğini tespit etmiştir. Sarı (2007), Beyşehir’deki yer adlarını çeşitli kategorilerde ayırıp sınıflandırmıştır. Türkler Anadolu dışında fethettiği mekânlara eski isimler ve coğrafyalar arasındaki bağın devamını sağlayacak adlar vermişlerdir. İkonium’a Konya, Trapezus’a Trabzon, Attaleia’ya Antalya denmesi bu konudaki örneklerden bazılarıdır. Alkan (2017), Siirt ilindeki eski köy adlarını coğrafi bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Süme (2018), 20.yüzyıl başlarında kaynağını Selçuklu devletinden alan han ve kervansaray isimlerini taşıyan yer adlarını araştırmıştır. Türkler fethettikleri topraklara kendi dil ve kültürlerine uygun isimler vermişlerdir Asımgil (2018), İzmir’deki cadde ve sokak adlarını etkileyen önemli faktörlerin soy bağları, siyasi nedenler ve kültürel yakınlık olduğunu ifade etmiştir. Bulut vd. (2018), Espiye ilçesi (Giresun) yerleşim adlarını yapı ve köken özelliklerine göre incelenmişlerdir. Çıldam (2019), Siirt ilinde mahallelerin yerlerin fiziki ve beşeri özelliklerinden ve zaman içinde yaşanan kültürel değişimlerden etkilendiğini belirtmiştir. Eleştirel şehrsel toponimi çalışmaları politik güç kazanma aracı olarak görülmektedir. Badıllı (2020), Şanlıurfa’nın Haliliye, Eyyübiye ve Karaköprü ilçelerinde bulunan köylerin adlarını fiziki, beşeri ve ekonomik özelliklere göre sınıflandırmıştır. Deniz ve Ersöz (2020), Karabük ili Safranbolu İlçesi’nin mahalle adlarını incelemişlerdir. Adların coğrafi, kültürel ve tarihi bağları irdelenmiştir. Arifoğlu (2020), Anadolu’nun Türkleşme sürecinde adlandırma

geleneğinin önemi üzerinde durmuştur. Demirtaş vd. (2021), Eleşkirt ve çevresindeki köy isimlerinin toponimik analizini yapmıştır.

2.1. Türkiye’de Şehirsel Toponimik Yayınlar

Türkiye’de şehirsel toponimi konusunda farklı çalışmalar yapılmıştır. Bunlar bazen eşitsiz güç (iktidar) ilişkilerini inceleyen eleştirel toponimi nitelikli, bazen de Fransız yaklaşımı olarak bilinen sınıflandırma ile ilgili olmuştur. Erdentuğ ve Burçak (1998), Ankara’da cadde adlandırmasında Atatürk, batılılaşma ve Türk-İslam sentezinin önemini vurgulamıştır. 2000 yılından sonra siyasi ve etnik kökenli adlandırmaları ele alan çalışmalar sayıca artmıştır. Özkan ve Yoloğlu (2005), 1994 yılından sonra Ankara’da muhafazakârlığın şehir yer adları üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. Alişaoğlu ve Uzun (2011), Türkiye’deki farklı 24 şehri örneklem alanı olarak kabul edip cadde ve sokak isimlerinin oluşmasında etkili olan faktörleri tespit etmeye çalışmışlar ve bir tipoloji geliştirmişlerdir. Günal vd. (2011), Şanlıurfa şehrini çalışma alanı olarak seçmişlerdir. Şanlıurfa’da cadde isimlerinin adlandırılmasında yerel siyaset ve ekonomik faaliyetlerin etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Kara (2012), Niğde şehrinde siyasal iktidarın seçmenle bağ kurma eyleminin önemini arz etmiştir. Yerel iktidarın farklı dönemlerde mekânı etkilediğine dikkat çekmiştir. Alişaoğlu (2013), Balıkesir özelinde mahalle adlarını toponimi açısından incelemiştir. Günal (2012), Batman şehrinde mekânı şekillendiren unsurların siyasi, dini ve etnik faktörlerden etkilendiğini ve politik arka planın varlığını belirtmiştir. Alişaoğlu ve Yiğit (2013), Balıkesir şehrinde cumhuriyet caddeleri ve yer-yön belirten caddelerin çokluğuna dikkat çekmişlerdir. Çıldam (2018), Bandırma şehrinde cumhuriyet caddelerinin sayıca çok olduğu ve ana arterlerin kurtuluş savaşının izlerini taşıdığını belirtmiştir. Şentürk ve Çetin (2019), Fikirtepe’nin konut projeleri ile üst gelir grubuna hitap eden bir bölgeye dönüştürölme sürecini anlatmıştır. Tunçel (2019), yer adı değişikliklerinin ne şekilde gerçekteştiğini Van örneği üzerinden aktarmıştır.

Özüpekçe (2021), Kilis’in cadde ve sokak sistemleri üzerinde ulusal, yerel ve dini şahıs adlarının etkisine dikkat çekmiştir. Alişaoğlu ve Çetin (2021), 15 Temmuz darbe girişimi ve bunu hatırlatan ad öbeklerinin cadde, sokak ve mahalle isimlerine verilerek mekânın yeniden üretildiğini, böylece toponimik yenilenme yaşandığını göstermişlerdir. Coğrafî ortam ve yerel yöneticiler siyasi düşüncelerini mekâna yansıtmaktadırlar. Görgeç (2023), Manavgat’taki yerleşim yeri adlarının fiziksel ve doğal özelliklere dayanan adlar ile toplum ve bireye ait adlardan meydana geldiğini göstermiştir. Orhan ve Dönmez (2023), Erzincan ile ilgili toponimi çalışmasında ulusal kimliğin oluşturulma çabasını açıkça belirtmiştir. Siyavuş (2023), Burdur’da şehrin tarihi çekirdeğinde şehrin eski kent kültürünün halen muhafaza edildiğini, yeni kurulan mahallelerde ise Cumhuriyet kavramlarını ve şahıslarını yansıtan adlandırmalara dikkat çekmiştir. Alişaoğlu (2023), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde cadde ve sokak adlarının tipolojisini çıkarmıştır. Türkiye ve Kıbrıs arasındaki etno-kültürel benzerlikler ilk göze çarpan unsurlar olmuştur. Gümüşçü ve Yiğit (2020), Selçuklu kervansaray adlarının Anadolu toponimisindeki yerine vurgu yapmaktadırlar.

Şehirsel toponimi ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunlukla mahalle, cadde ve sokak isimleri ile ilgili olduğu görölmektedir. Bir bütün olarak bakıldığında, eldeki çalışma, yöntem olarak diğer çalışmalara benzemektedir. Ancak bu çalışmada Türkiye’deki büyükşehir belediyelerine ait metropol

merkez ilçe ve metropol ilçe belediye adlarının şehirselleştirilmesi yapılmıştır. Bu nedenle metod olarak değil, fakat konu olarak farklılaşmaktadır.

3. Araştırmanın Amacı ve Yöntem

Bölgelerin tarihi ve kültürel değerlerinin ortaya çıkmasında önemli belgelerden biri de adlardır. Bu amaçla Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinden metropol merkez ilçe ve metropol ilçe belediye adlarını toponimik açıdan ortaya koymak ve geçirmiş oldukları tarihi süreçleri, değişimleri belirlemek ve sınıflandırmasını yapmak çalışmanın temel motivasyonudur. Büyükşehir belediyelerine bağlı metropol merkez ilçe ve metropol ilçe belediye adları Türkiye ölçeğinde ele alınmıştır.

Bu çalışma Türkiye'deki 27 büyükşehir belediyesinin metropol merkez ilçe ve metropol ilçe belediye adlarının toponimik tasnifini kapsamaktadır. İstanbul, Ankara ve İzmir büyükşehir belediyelerinin merkez ilçe belediyeleri çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu durum ilçe adlarının yeni olmaması ve semt adlarının ilçe adı olarak kullanılmasıyla ilgilidir. Çalışma veri elde etme ve değerlendirme bakımından nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme, doküman inceleme gibi tekniklerin kullanıldığı, olgu ve olayların doğal ortamları içinde bütüncül bir bakış açısıyla incelendiği yöntemdir (Yıldırım & Şimşek, 2005). Nitel çalışmalarda veriler gözlem, görüşme ve dokümanlar vasıtasıyla elde edilmektedir. Çalışmada belediye adları internet sayfaları vasıtasıyla elde edilmiştir. Adların kökeni dijital ve yazılı eserlerden istifade edilerek açıklanmakta, doküman analizi (belge incelenmesi) yapılmaktadır. Doküman analizi, basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir (Kıral, 2020).

4. Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerine Ait Metropol Merkez İlçe ve Metropol İlçe Belediyelerinin Şehirselleştirilmesi

“Geçmişini koruma güdüsü, insanın kendisini koruması ile ilgili güdüsünün bir parçasıdır. Geçmişini bilmeden gelecekte nereye ulaşabileceğimizi anlamak bu açıdan güçlük taşımaktadır. Geçmiş, bireysel ve kolektif kimliğin zeminini oluşturmakta, geçmişe ait nesnelere de kültürel semboller olarak birer anlam kaynağı olmaları açısından önem taşımaktadır” (Hewison, akt. Harvey, 1997:107). Geçmişe ilgiyi arttıran bir diğer faktör de küreselleşmedir. İnsan hayatı küreselleşmeden etkilendikçe yerel mekânların kültür ve tarihlerin önemi daha da artmıştır” (Aliağaoğlu, 2004).

Anadolu'nun tarihi geçmişi eskidir. İlkçağdan beri çeşitli devletlere ev sahipliği yapmış, son olarak Bizans, Selçuklu Devleti, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kapsar (Howard, 2001; Koca, 2016; Ocak vd., 2006; Öztuna, 2019). Bütün bu tarihi dönemin izlerini bugün Türkiye şehirlerinde görmek mümkündür. Bunlar fiziki olabildiği gibi sözel olarak da ülke şehirlerinde izler bıraktı. Her medeniyet kendi kültürel kodlarına göre adlandırmalar yapmıştır. Yer adları o bölgenin geçmişi hakkında bilgiler vermektedir. Türkiye Cumhuriyeti toprakları birçok devlete ve imparatorluğa ev sahipliği yapmıştır. Türkiye geçmişini, köklü tarihini yer adlarında yaşatarak sahip çıkmıştır. Böylece köklü tarih Türkiye belediyelerinin coğrafi görünümünde de önemli bir yer edinmiştir. Türkiye farklı kültürlerin odak noktasında bulunur. Türkiye adını tarihi şahıslardan alan belediye adları bakımından oldukça zengindir. Komutan isimleri Muratpaşa (Antalya), Battalgazi (Malatya), Karatay (Konya), Çamaş (Ordu), Süleymanpaşa (Tekirdağ), Melikgazi (Kayseri), Antakya (Hatay) belediyelerinde hayat bulmuştur (Çizelge 1; Şekil 2). Muratpaşa Belediyesi adını Karaman Beyi Murat Paşa'dan; Karatay

Belediyesi adını Selçuklu emiri Celalettin Karatay'dan; Çamaş Belediyesi adını Tımar Beyi olan Mehmet Çamaş'tan almıştır (Muratpaşa Belediyesi, 2024; Karatay Belediyesi, 2024; Çamaş Kaymakamlığı, 2023). Kayseri'nin fethindeki başarısından dolayı halifelik makamınca kendisine "Melik" ünvanı verilmiştir (Kayseri Belediyesi, 2023). Antakya adını, Büyük İskender'in komutanlarından Seleukos I Nikator fethettiği topraklara babası Antiokhus'a ithafen Antiokheia adını vermesi ile almıştır (Yıldırım, 2018: 152). Şehzadeler (Manisa) belediyesi şehzade; Yıldırım (Bursa), Osmangazi (Bursa) belediyeleri ise padişah isimlerinden esinlenmiştir. Osmanlı şehzadeleri Anadolu'nun belli başlı şehirlerinde görev almışlardır. Manisa, Konya, Sivas, Balıkesir, Eskişehir, Sinop, Kütahya, Trabzon ve Bursa bu şehirlerden bazılarıdır. Şehzade sancakları içerisinde en meşhur olanı Manisa'dır. Bunun sebebi ise burada yetişen şehzadelerin çoğunun padişah olmasıdır (Elbir & Tarhan, 2022:49). Nilüfer (Bursa) Belediyesi tarihe yön veren kadına vurgu yaparken, Kocasinan (Kayseri) mesleğinin zirvesine çıkan mimari dehayı hatırlatmaktadır. Topluma hizmet vermiş ulusal şahıslar (sanatçı, sporcu, devlet adamı vb.) yanında yerel (hizmet, bağış) şahıslarda belediye adlandırmalarında sıkça rastlanmaktadır: Arifiye (Sakarya). Bölgede cömertliği ile tanınan Arif Bey'in adı 1850'li yıllarda beldeye verilmiş ve böylece Arifiye Belediyesi kurulmuştur (<http://www.arifiye.gov.tr/>). Bu açıdan önemli olan başka bir adlandırma, boy, beylik ve devlet adları ile ilgili olmuştur. Bunlara örnek olarak Yüreğir (Adana), Karesi (Balıkesir), Dulkadiroğlu (Kahramanmaraş), Talas (Kayseri), Mezitli (Mersin), Artuklu (Mardin), Menteşe (Muğla) ve Selçuklu (Konya) belediye adları örnek verilebilir (Çizelge 1; Şekil 2). Yüreğir, Oğuz boylarından biridir. Adana'nın güneyindeki verimli ova Ramazanoğulları Beyliği'ni kuran Yüreğirler'in kışlağıydı. Bu alana onların isimleri verildi (TDV İslam Ansiklopedisi, 2013:52-53). Orta Asya'daki Talas şehrinde kuraklık nedeni ile göç eden Türk boylarından bir kısmını Kayseri'nin bu yöresine gelip yerleşmiştir (Çetinkaya, 2002). Talas isminin Anadolu'ya gelen Türkler tarafından buraya verildiği düşünülmektedir. Bu durum Türk-İslam tarihindeki önemli bir dönüm noktası ve kültürel bağa işaret etmektedir. Mezitli, adını bölgede yaşayan Mezitoğullarından almıştır (Mezitli Belediyesi, 2023).

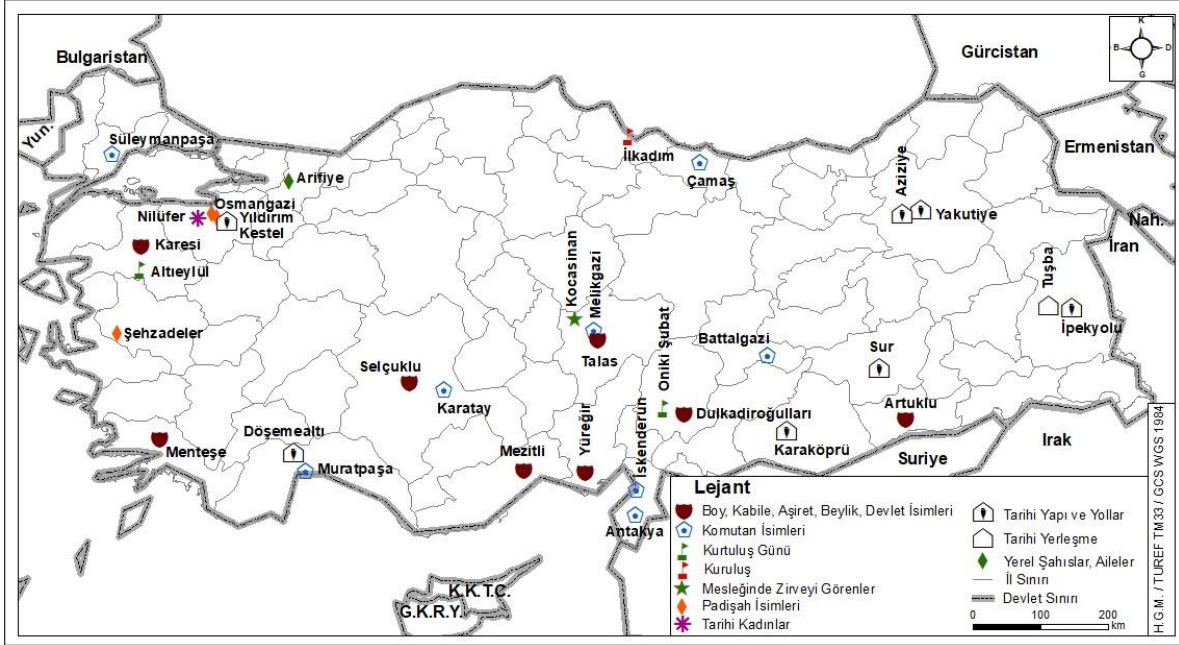
Tarihe yön veren yerleşme adları, yapı ve yolları da belediye adlandırmasında kullanılmıştır. Tuşba (Van), Sur (Diyarbakır), Döşemealtı (Antalya), Kestel (Bursa), Yakutiye (Erzurum), Karaköprü (Şanlıurfa) ve İpekyolu (Van) bunlar arasındadır (Çizelge 1; Şekil 2). Tuşba, M.Ö. birinci yüzyılın başlarında Anadolu'da Van Gölü'nün çevresinde kurulmuş Urartu Devleti'nin başkentidir. Maden işleme konusunda oldukça ilerlemiş olan Urartular en güçlü dönemini 7. ve 8.yüzyılda yaşamıştır. Asurlularla çoğu kez savaşmışlardır (Salvini, 2006). Tuşba Belediyesi adını bu devletin başkentinden almaktadır. Surlar tarih boyunca hep şehirlere eşlik etmiş, onları korumuştur. Bu özellik zamanımızda işlevini yitirmiş olsa da, Sümer şehirlerinden başlayan Osmanlı şehirlerine kadar var olan surlar şehirlerin kadim dostu olmuştur. Diyarbakır Kalesi veya Diyarbakır surları, Diyarbakır'ın Sur ilçesinde yer alan tarihi yapılarıdır. Ne zaman inşa edildiği tam olarak bilinmemektedir. 2015 yılında UNESCO Dünya miras listesine girmiştir (<https://whc.unesco.org/en/list/1488>). 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş depremlerinde hasar görmüştür. Sur Belediyesi adını bu yapıdan almaktadır. Döşemealtı, adını bölgede bulunan antik döşeme taşlı yoldan almaktadır (Dünden Bugüne Antalya (I.Cilt), 2010: 266). Taş döşeli yolun altındaki yer olarak tanımlanmaktadır. (Ercenk, 2010: 49). Kestel, Kalecik anlamına gelen "Kastel" kelimesinin zamanla değişmesi sonucu ismini almıştır (Polat vd., 2021:145). Bölgede kale ve savunma amaçlı yapılar görülmektedir. Yakutiye Belediyesi ise adını

Yakutiye Medresesi'nden almıştır. Yakutiye Medresesi, 1310 tarihinde İlhanlı Sultanı Olcayto Han tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde İslam Eserleri ve Etnografya Müzesi olarak faaliyet göstermektedir (<https://www.erzurum.bel.tr/>). Askeri tesis olan tabyalar, Osmanlı Devleti'nin 19.yüzyılda Ruslarla mücadelesinde kullandığı yapılardır. Doğu cephesinde Ruslar ile 1877 Aziziye baskını ile başlayan savaş, 93 Harbi'nde alevlenmiş ve 1916'da Erzurum'un işgali ile son bulmuştur. Osmanlı Devleti'nin Ruslara karşı savunma stratejilerine yön vermiş ve kent savunmasına hizmet etmiş bu tabyalar savaşın acı hatıralarını belleklerde tutmaktadır (Ocak & Tanyeli, 2015). Aziziye adı bu kahramanlığı hatırlatması adına kullanılmaktadır. Karaköprü belediyesi adını dere üzerine kara taşlardan yapılmış köprüden almaktadır (Badıllı, 2020:39). Şehirler ulaşımın kavşak noktasında bulunur. Uygun ulaşım imkânları şehirlerin çevresiyle bütünleşmesini sağladığı gibi önemini de artırır. Hele ticaretin yoğun olduğu yolların üzerinde bulunma bu önemi büsbütün artırır. Türkiye özel konumu gereği hep önemli yollar üzerinde bulunmuştur. Bunlarda biri de İpek yoludur. İpekyolu, Orta Asya'da birçok güzergâhı izleyerek Anadolu üzerinden Trakya'ya kadar uzanmaktaydı (Hansen, 2012). Selçuklular, Anadolu'da ticaretin hareketli olması ve güvenlik sebebi ile bu yollar üzerinde kervansaraylar inşa etmişlerdir (Özergin, 1985). Günümüzde "İpek Yolu Projesi" ile kültürel mirasımız olan bu kervansarayların korunması ve bir kullanma dengesi oluşturulması ve böylece tarihi ipek yolunun canlandırılması hedeflenmektedir. İpekyolu (Van) Belediyesi'nin adı şehrin geçmişteki bu önemli ticaret yolu üzerindeki konumunu ortaya koymaktadır. Kuşkusuz bu ad şehrin markalaşmasına da katkı sağlayacaktır.

"Tarihsel boyutun en belirgin şekilde vücut bulduğu yerler" (Erzen, 2019: 117) olarak tarif edilen şehirler, farklı dönemlere ait katmanların yüzeye çıktığı ve birlikte bulunduğu yerleşmelerdir. Türkiye Cumhuriyeti de Kurtuluş Savaşı'nın katmanına ait izleri taşımaktadır. Kurtuluş Savaşı ülke mekânında farklı adlarla yaşatılmaktadır. Bunlar bazen bir savaşın adı veya mekânı olmuş, bazen kurtuluş gününü bazen de kurtuluşun başlangıcını ifade etmiştir. Böylece cumhuriyetin kuruluşunu çağrıştıran her öge şehrin bileşenlerini adlandırmıştır: İlkadım (Samsun), Altıeylül (Balıkesir), Oniki Şubat (Kahramanmaraş) (Çizelge 1, Şekil 2). Kuşkusuz adlandırmayı anlamak için tarihi olaylar tek başına yeterli değildir. Coğrafi koşulların bilinmesi ihtiyacı da vardır. Bu açıdan Türkiye farklı fiziki coğrafi özelliklere sahiptir (Çizelge 2, Şekil 3). Bu özellikler de belediye adı olarak kullanılmıştır.

Çizelge 1. Tarihsel kökenli büyükşehir metropol merkez ilçe ve metropol belediye adları

	1.1. Kuruluş	İlkadım (Samsun)
	1.2.Kurtuluş günü belediyeleri	Altıeylül (Balıkesir), Oniki Şubat (Kahramanmaraş)
	1.3-Komutan isimleri	Muratpaşa (Antalya), Battalgazi (Malatya), Karatay (Konya), Çamaş (Ordu), Süleymanpaşa (Tekirdağ), Melikgazi (Kayseri), Antakya (Hatay)
	1.4-Padişah isimleri	Yıldırım (Bursa), Osmangazi (Bursa), Şehzadeler (Manisa)
	1.5-Tarihi kadınlar	Nilüfer (Bursa)
1-Tarih kökenli Belediye adları	1.6-Mesleğinde zirveyi görenler	Kocasinan (Kayseri)
	1.7-Yerel Şahıslar, aileler	Arifiye (Sakarya)
	1.8-Boy, kabile, aşiret, beylik, devlet isimleri	Karesi (Balıkesir), Dulkadiroğlu (Kahramanmaraş), Talas (Kayseri), Mezitli (Mersin), Selçuklu (Konya), Artuklu (Mardin), Menteşe (Muğla), Yüreğir (Adana)
	1.9-Tarihi yerleşme	Tuşba (Van)
	1.10- Tarihi yapı ve yollar	Sur (Diyarbakır), Döşemealtı (Antalya), Kestel (Bursa), Yakutiye (Erzurum), Aziziye (Erzurum), Karaköprü (Şanlıurfa), İpekyolu (Van)

Şekil 2. Tarihsel kökenli metropol merkez ilçe ve metropol ilçe belediyeleri

Türkiye yükseltisi fazla bütünüyle plato olan bir ülkedir. Başka bir anlatımla ortalama yüksekliği 1030 metre olan bu plato üzerinde bütün jeomorfolojik üniteler yan yana bulunmaktadır. “Türkiye’nin hemen her yöresinde dağlar, tepeler, plato parçaları ve orijenik değişik ova üniteleri yer alabilmekte, ayrıca bu üniteler kısa mesafeler içinde bir arada bulunabilmektedir” (Tunçdilek, 1985: 49). Türkiye’de belediyeler adlandırılırken yeryüzü şekillerinin sıkça kullanıldığı görülmektedir. İsmi deniz, nehir, liman, göl ve körfezden alan belediyelere Çukurova (Adana), Gürsu (Bursa), Seyhan (Adana), Akdeniz (Mersin), Derince (Kocaeli), Gölcük (Kocaeli), Aksu (Antalya), Körfez (Kocaeli) ve Aybastı (Ordu) da rastlanmaktadır (Çizelge 2; Şekil 3). “Aybastı” adının geçmişi M.Ö. 2300 yılına kadar uzanmaktadır. Kasaba Bolaman Çayı’nın batı kısmındadır. İbrasta “gür akan su” anlamındadır. Adını akan bu çaydan almıştır (Umar, 2000).

Doğal oluşum ve arazi yapısından dolayı adlandırılan belediyelere; Pamukkale (Denizli), Kayapınar (Diyarbakır), Konyaaltı (Antalya) ve Kepez (Antalya) belediyeleri örnek verilebilir (Çizelge 2; Şekil 3). Kayapınar Belediyesi, adımlı kayalık arazide kurulması ve bu kayalık araziye Karacadağ’dan gelen suların dolayısıyla almıştır (Karapınar Belediyesi, 2024). Konyaaltı olarak adlandırılan bölge, Antalyanın falezler üzerinde yer almasından dolayı “Koyaltı” olarak anılmış ve zamanla halk dilinde Konyaaltı’na dönüşmüştür (Konyaaltı Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016:15). Kepez, sözlük anlamı olarak “Yüksek dağ, tepe, gelin başı” gibi anlamlara gelmektedir (TDK, 2024). Kepez’in Antalya’nın kuzeyindeki ovayı adeta bir gelin başı gibi süslediği görülmektedir. Türkiye’de en yaygın yer şekilleri dağlardır. Dağlar su deposu olmalarının yanında, turizm faaliyetleri, spor, orman varlığı, madenler gibi doğal kaynaklara ev sahipliği yapmaktadır. Dağlar “kentin görsel sanatıdır” (Erzen, 2021: 87). Benzer şekilde dağlar yerleşmeler için bir nirengi noktası ve simge rolü de üstlenirler. Denilebilir ki bazı şehirler yanı başlarındaki dağlar (Ağrı, Erzurum, Kayseri, Aksaray) ile anılmaktadır. Bununla kalmamakta dağ

adları Palandöken (Erzurum), Toroslar (Mersin) ve Kartepe (Kocaeli) örneğinde olduğu gibi büyükşehir metropol merkez ilçe ve metropol ilçe belediyelerine ad olarak da kullanılmaktadır.

Doğal çevrede biyolojik zenginlikler de adlandırmada kullanılmaktadır. Bunlar doğal olarak yetişen bitkiler (bitki örtüsü) ve kültür bitkileridir. Bitki örtüsü şehirlerin görsel niteliğini artırmaktadır. Bağ, bahçe ve bitki isimli olan belediyelere Defne (Hatay), Bağlar (Diyarbakır) ve Sarıçam (Adana) belediyeleri örnek verilebilir (Çizelge 2; Şekil 3). Defne ağacı Akdeniz Bölgesi'nin karakteristik bitki örtüsü olan makinin bir türüdür. Hatay ili ile özdeşleşmiş ve ilçesine de ad olmuştur. Bağlar ilçesinin bulunduğu alan önceleri üzüm bağları ile ünlü bir alan olduğu için bu adı almıştır. Bu açıdan bakıldığında kırsal bir mekânın şehirselleşmesi söz konusudur. Bu bağlar, sadece yer adı olarak değil türküler ve diğer müzik dallarına da ilham kaynağı olmuştur. Yine yakın çevredeki ormanlık alanlar adlandırmada kullanılmıştır. Sarıçam belediyesi adını Sarıçam deresi veya ilçenin kuzeyinde uzanan sarıçam ormanlarından almış olmalıdır.

Çevrenin farklı halleri vardır. Bunlardan biri fiziki çevre, diğeri de yapay çevredir. İnsanın eseri olan yapay çevre de farklı fiziki unsurları kapsar. Yerleşim yerlerinin hepsi nerede bulunduğu bakılmaksızın yapay çevreyi oluşturur (Keleş & Hamamcı, 1998). Nirengi noktaları, binalar ve arazi kullanışları da bu çevreye dâhil edilmektedir. Bunlar daha çok insan yapımı eserlerdir. Eski ve yeni arazi kullanımları belediye adlarını etkilemektedir. Osmanlı şehir planında cami, imaret ve bedesten gibi unsurların varlığı görülmektedir. Osmanlı şehirlerinde bir uzun çarşı ve onun etrafında ayrı iş kollarının adı ile anılan yerleşmelere rastlanmaktadır. Keçeçiler, Kazancılar ve Demirciler Caddesi bunlara örnektir (Aliağaoğlu & Uğur, 2016; Güler, 1992:148). Bu durumun mahalle ve sokak isimlerine çok yansıdığı fakat belediye adlandırmasında az kullanıldığı görülmektedir. Şehirler durağan yerleşmeler değildir. Şehirler zaman içinde yatay yönde gelişim göstermekte, böylece arazi kullanımında farklılıklar yaşanmaktadır. Genel olarak Türkiye'de yeni üretilen büyük konut alanları "Yenişehir" olarak adlandırılmaktadır. Çalışmada Yenişehir (Diyarbakır ve Mersin) güncel arazi kullanımında, yeni konut alanı olarak belediye adlarına yansımıştır.

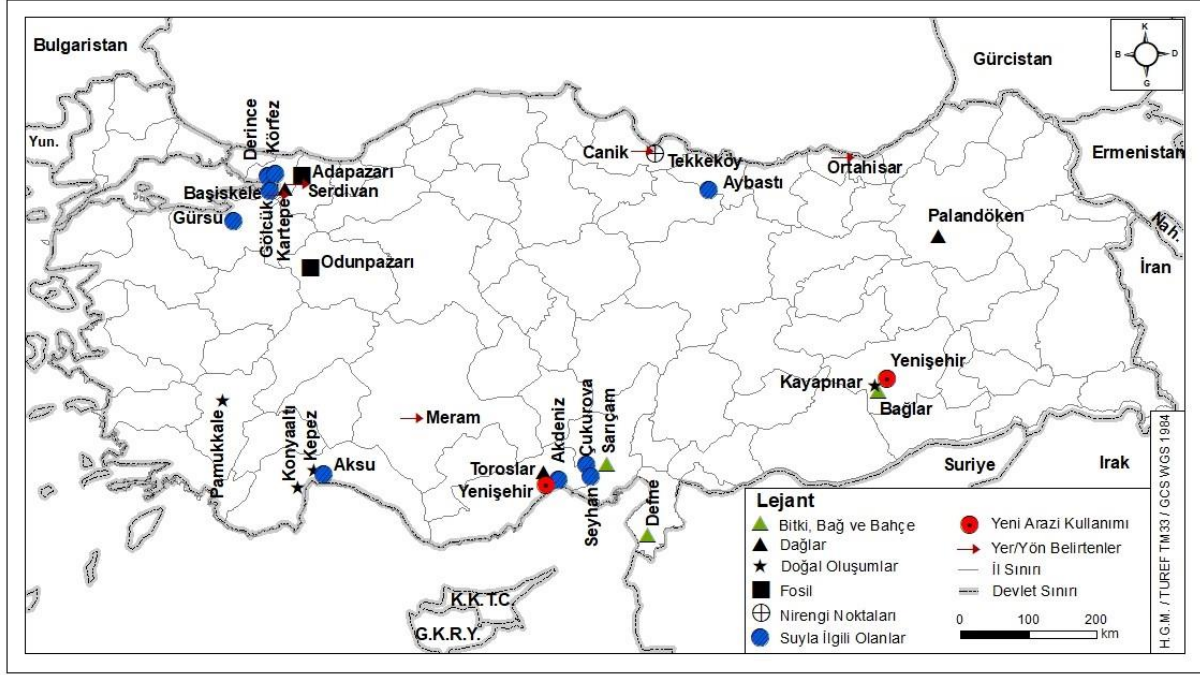
Nirengi noktaları da şehirselleşme toponimide ad olarak kullanılmaktadır. Nitekim Savage ve Yeoh (2004), kilise gibi nirengi noktaları sayılabilecek binaların cadde için ad olarak kullanıldığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Lynch'e (1960) göre nirengi noktasal referans tipidir. Bunlar kapı tokmağı, mağaza cephesi, işaret, bina, dağ vb. fiziksel öğelerdir. Bu tanıma göre hastaneler, cezaevi, müze, meteoroloji binası, hükümet binası, itfaiye, sanatoryum binası, dağ, tepe vb. unsurlar da nirengi noktası olarak ifade edilebilir (Lynch, 1960: 48). Tekkeköy (Samsun) alt kademe belediyesi bu anlamda örnek teşkil etmektedir. 1250-1330 yılları arasında yaşayan Şeyh Zeynüddin burada bir tekke kurmuştur. Kurduğu tekkenin çevresi zamanla büyümüş ve kasaba haline gelmiştir. Buraya "Tekkeköy" denmiştir (<https://tekkekoy.bel.tr/>). Yer-yön belirten belediye isimleri anısal ve ideolojik bir anlam taşımazlar. Genelde kendilerine yakın nirengi noktaları, maddi semboller veya fiziki özelliklerden esinlenmektedirler. Ortahisar (Trabzon), Serdivan (Sakarya), Başiskele (Kocaeli), Canik (Samsun) ve Meram (Konya) bu bakımdan anlam kazanırlar. Farsça "Ser", Arapça "Divan" kelimelerinden oluşan Serdivan muhtarlık anlamına gelmektedir (Narin & Konukçu, 2013: 94). Farsça, Ser "baş" anlamında kullanılır. Geçmişte yüksek ve yamaçlı bir alanda olan köyün olduğu yerde divanlık şeklinde yerleşim birimleri mevcuttu. Köy bu divanların merkezi olduğu için "Başdivan/Serdivan" olarak görülmekte ve

adını buradan almaktadır (Akyol, 2007:86). Canik, Karadeniz Bölgesi'nin Orta Karadeniz Bölümü'ne denk gelen sahanın dağlık kıyı kuşağını kapsamaktadır. Melet çayında başlayıp, Samsun'da Kızılırmak vadisine kadar uzanan dağlık alana Canik Dağları adı verilir. Fakat kesin sınırlardan bahsetmek mümkün olmayıp, Canik adının söz konusu bu bölgeye verilen genel bir coğrafi ad olduğu unutulmamalıdır (Yılmaz, 2013:6). “Arzu, hedef” anlamına gelen meram, herkesin görmeyi istediği mesire alanının adıdır (<http://www.meram.gov.tr/>)

Bina, fiziki nesnelere, mağaza cephesi, ulaşım ile ilgili veriler, eski yeni arazi kullanımı veya fosil yollar da ad olarak kullanılmaktadır (Aliağaoğlu & Uzun 2011). Şehirler sürekli ve her anlamda değiştiği için şehrin çekirdeğini oluşturan bir unsur bu işlevini yitirebilir ve daha pasif bir hal alabilir. De Bres bunları “yakın köy” şeklinde sınıflandırmıştır. Jones (1965) bu durum için “fosil” terimini kullanmaktadır. Türkiye’de fosil kökenli belediyelere de rastlanmaktadır. Odunpazarı (Eskişehir), Adapazarı (Sakarya) bu anlamda örnek teşkil etmektedirler (Çizelge 2, Şekil 3). Odunpazarı Eskişehir’in güney kesimindeki tepeler üzerine kurulmuştur. Eskiden Eskişehir’in yakacağı odunlar burada satılıyordu. 1850-1950’lere kadar çevre köylerden buraya getirilen odunlar zeytinyağı, kil, sabun, tuz gibi ürünler ile bu pazar alanında takas edilirdi (odunpazarı.bel.tr). Osmanlı hâkimiyetinde bir köy olarak kurulan Adapazarı 1530’larda Kocaeli sancağına bağlı Ada kazası olarak geçmektedir. 16.yüzyıl tapu defterlerinde şehrin çekirdeği Çaybaşı olarak görülmektedir. Burada kurulan pazar çok meşhur olduğu için Ada’nın Pazar’ı (Ada Pazarı) denilmektedir. Yerleşim alanı zamanla Adapazarı adını almıştır (Sakarya Valiliği, 2024).

Çizelge 2. Çevresel özelliklere bağlı büyükşehir metropol merkez ilçe ve metropol belediye adları
Merkez ilçe belediyelerinin kategorilere dağılımı

2. Yerlerin fiziksel coğrafi özelliklerine bağlı belediye isimleri	2.1-Suyla ilgili olanlar (deniz, nehir, liman, ırmak, göl, körfez ismi)	Çukurova (Adana), Gürsu (Bursa), Seyhan (Adana), Akdeniz (Mersin), Derince (Kocaeli), Aksu (Antalya), Gölcük (Kocaeli), Körfez (Kocaeli), Aybastı (Ordu)
	2.2-Doğal oluşumlar ve arazi yapısı	Pamukkale (Denizli), Kayapınar (Diyarbakır), Konyaaltı (Antalya), Kepez (Antalya)
	2.3.Dağlar	Palandöken (Erzurum), Toroslar (Mersin), Kartepe (Kocaeli)
	2.4-Fosil kökenli belediyeler	Odunpazarı (Eskişehir), Adapazarı (Sakarya)
	2.5-Yeni arazi kullanımı	Yenişehir (Diyarbakır), Yenişehir (Mersin)
	2.6-Nirengi noktaları	Tekkeköy (Samsun)
	2.7-Bitki, bağ ve bahçe	Defne (Hatay), Bağlar (Diyarbakır), Sarıçam (Adana)
	2.8-Yer/ yön belirten (tanımsal) belediyeler	Ortahisar (Trabzon), Serdivan (Sakarya), Meram (Konya), Başiskele (Kocaeli), Canik (Samsun)

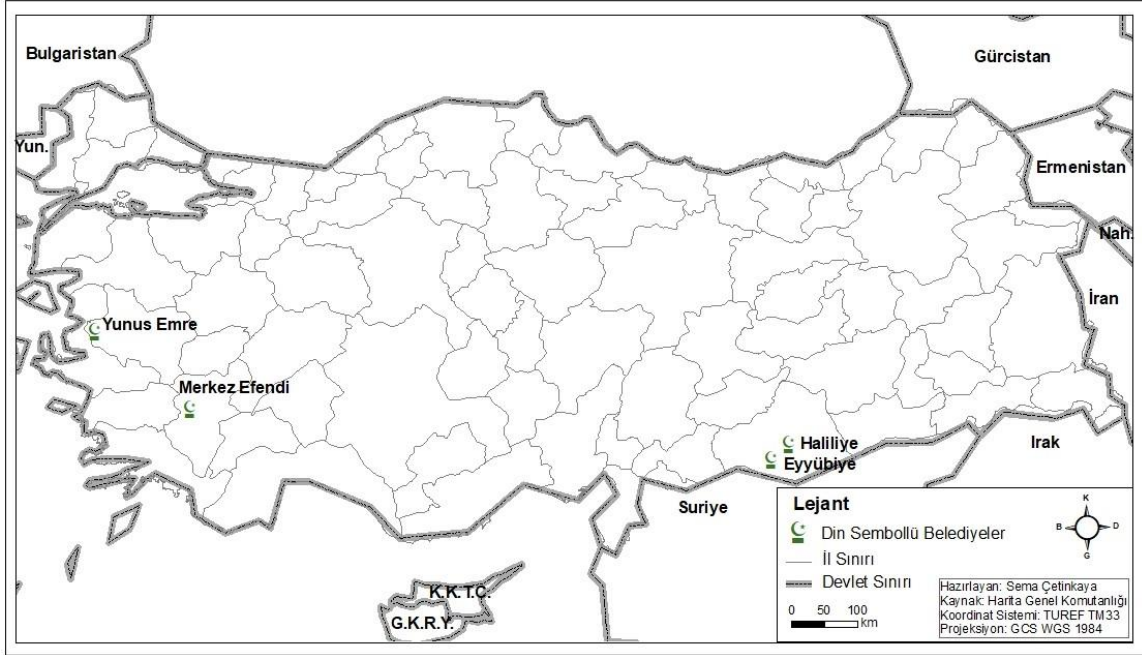
Şekil 3. Çevresel özelliklere bağlı metropol merkez ilçe ve metropol ilçe belediyeleri

Dini faktörler de mekânda farklı şekillerde izler bırakmaktadır. Din olgusu tarih boyunca insan üzerinde etkisini hissettirmiş, sanat, kültür vb. birçok alanda da kendisini göstermiştir. Şehirler her zaman dinin odak noktası olmuş, din şehirlerde doğmuş, dini sembollerin görünürlüğü farklı sembollerle ortaya çıkmıştır. Bütün peygamberler bir şehir kurmuş veya yeni bir şehirde yaşamıştır. Kur'an-ı Kerimde geçen yirmibeş peygamber ilk şehirlerin ortaya çıktığı yerlerde yaşamışlardır" (Taşçı, 2014: 61). Çalışmada dini yapıtlardan çok, kişiler ön plana çıkmıştır. Öyle ki bu adlara Eyyübiye (Şanlıurfa), Haliliye (Şanlıurfa), Merkez Efendi (Denizli) ve Yunus Emre (Manisa) belediyelerinde rastlanmaktadır (Çizelge 3; Şekil 4). Bu durum dini kimliğe sahip şahısların adlarda temsilini ifade etmektedir. Eyyübiye belediyesi, adını İslam peygamberlerinden Eyüp Peygamber'den almıştır (Şanlıurfa belediyesi, 2023). Haliliye Belediyesi'nin adını Halilullah (Allah dostu) lakabı ile anılan Hz.İbrahim'den aldığı düşünülmektedir (Şanlıurfa belediyesi, 2023). Merkez Efendi, Denizli'de doğan İslam âlimi ve şeyhidir (TDV İslam Ansiklopedisi, 2004: 200).

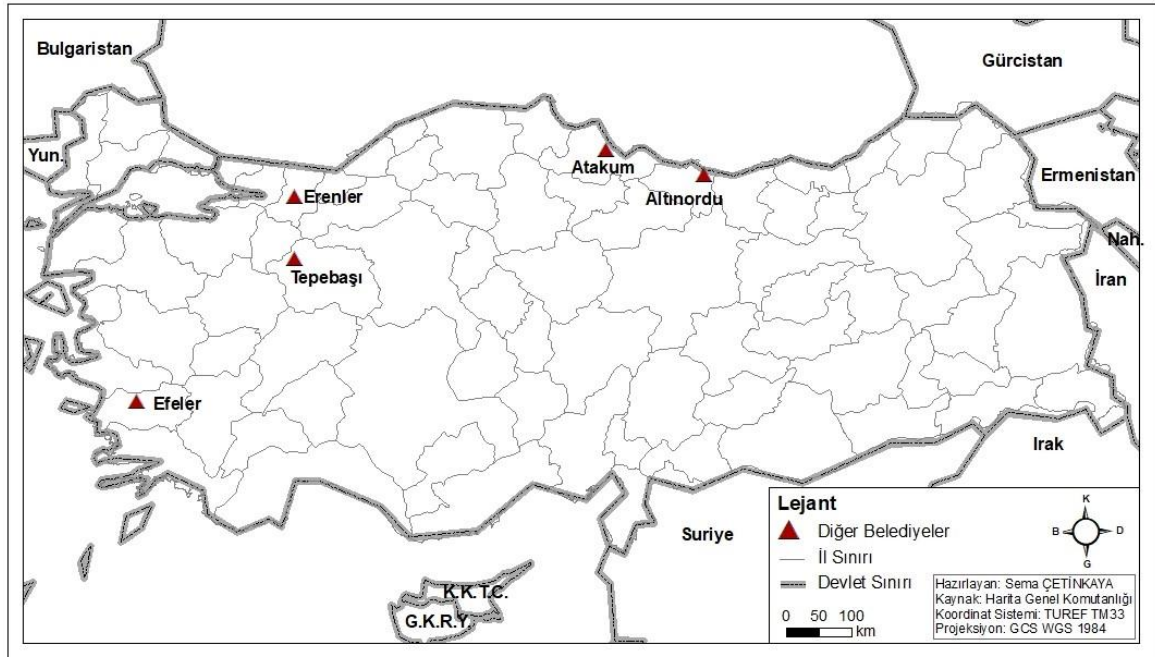
Herhangi bir kategoriye dâhil olmayan belediye isimleri diğer belediyeler şeklinde sınıflandırılmıştır: Efeler (Aydın), Tepebaşı (Eskişehir), Erenler (Sakarya), Atakum (Samsun), Altınordu (Ordu) (Çizelge 3, Şekil 5). Efeler, varlıkları Selçuklulara kadar uzanan sınır tecavüzlerini engelleyen gönüllülerden oluşan milis teşkilattır (Cangür, 2013: 13).

Çizelge 3. Din sembolü büyükşehir metropol merkez ilçe ve metropol ilçe belediyeleri ve diğer belediye adları

3. Din Sembollü Belediyeler	Eyyübiye (Şanlıurfa), Haliliye (Şanlıurfa), Merkez Efendi (Denizli), Yunus Emre (Manisa)
4. Diğer Belediyeler	Efeler (Aydın), Tepebaşı (Eskişehir), Hacılar (Kayseri) Erenler (Sakarya), Altınordu (Ordu), Atakum (Samsun)

Şekil 4. Dini sembolü metropol merkez ilçe ve metropol ilçe belediyeleri

Şekil 5. Diğer sembolü metropol merkez ilçe ve metropol ilçe belediyeleri

5. Sonuç

Şehirler farklılıkların, yaşanmışlıkların, politik güç ve ideolojilerin ve anlamların doğal mekânıdır. Şehir adlarının farklı kökeni vardır. Başka bir anlatımla şehir adları şehir hakkında çok yönlü bilgi veren kaynaklardır. Tarihi, coğrafi, dini ve politik nedenler şehir adı olabilmektedir. Şehirselleşme de şehrin farklı kısımlarının adları (cadde, sokak, bulvar, yol) incelendiği gibi şehirlerin tek tek adlarının incelenmesi de yapılabilmektedir. Bu çalışmada büyükşehir belediyelerine bağlı merkez ilçe belediyelerinin toponimik

sınıflandırılması yapılmaktadır. Türkiye’de 2014 yılı itibarıyla 30 büyükşehir belediyesi vardır. Çalışmada Ankara, İstanbul ve İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne bağlı belediyeler dışında metropol merkez ilçe ve metropol ilçe belediyelerinin adı incelemeye tabi tutulmuştur. Türkiye’deki büyükşehir merkez ilçe belediye adları daha çok geçmişe açılan bir pencere olmasının yanında mekânsal özellikleri sentezleyen yönleri de vardır. Dini ve diğer özellikler de ad olarak kullanılmaktadır. Dini özellikler muhafazakârlığı, dine, İslam dinine bağlılığı ve saygıyı temsil etmektedir.

Şehirler mekândan bağımsız yerleşmeler değildir. Kültür, iktidar, tarih ve coğrafi nedenler mekâna hâkim olmakta ve şehirlerin adında, planında ve yer adlarında yaşamaktadır. Fiziksel coğrafi özellikler belediye adlarında önemli ölçüde kullanılmıştır. Bu özellik ilgili kaynaklarda verilen çalışmaların çoğunda görülmektedir. Suyla ilgili olan isimlendirmeler Çukurova (Adana), Seyhan (Adana), Akdeniz (Mersin), Derince (Kocaeli), Gölcük (Kocaeli), Körfez (Kocaeli) belediyelerinde görülmüştür. Doğal oluşumlar ve arazi yapısı ile ilişkili olarak Pamukkale (Denizli), Kayapınar (Diyarbakır), Kepez (Antalya) belediyeleri örnek verilebilir. Dağ ismini alan Palandöken (Erzurum), Toroslar (Mersin), Kartepe (Kocaeli) belediyeleri ile bitki, bağ bahçe ismi alan Defne (Hatay), Bağlar (Diyarbakır) ve Sarıçam (Adana) belediyeleri coğrafi unsurların çevreye etkisini göstermesi bakımından önemlidir. Yeni arazi kullanımını ifade eden Yenişehir (Diyarbakır), Yenişehir (Mersin); nirengi noktalarını işaret eden Tekkeköy (Samsun) ve fosil kökenli belediyelere Odunpazarı (Eskişehir), Adapazarı (Sakarya) belediyeleri örnek verilebilir. Yer-yön belirten belediye adları şehrin geçmişi, geleceği, çevresi ile olan bağı, işlevi ve bu bağın zaman içindeki değişimi hakkında bilgi vermektedir. Bunlara örnek olarak Ortahisar (Trabzon), Serdivan (Sakarya), Meram (Konya), Başiskele (Kocaeli), Canik (Samsun) belediyeleri gösterilebilir.

Belediye adlandırmalarında zamana (tarihe) da önem verilmiştir. Zaten “Kent mekânı zamanla bütünleşmiş mekândır ve akışkandır, yani zaman-mekândır” (Erzen, 2019: 141). Yine zaman bireysel ve kolektif kimliğin zeminini oluşturmaktadır. Yine içinde bulunduğumuz küresel dönemde yaşanan belirsizlikler yerel mekânların, kültür ve tarihlerin önemini artırmaktadır. Çalışma alanında tarihe mal olmuş şahıs adlarına çokça rastlanmıştır. Bu şahıslar genelde tarihsel süreçten geçerek varlığını günümüze kadar devam ettirmiş padişah, asker, mesleğinde zirveyi görenler, yerel şahıslar ve ailelerden oluşmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurtuluş sürecinde yaşanan önemli anlar da adlandırmalar üzerinde etkili olmuştur. İlkadım (Samsun), Altıeylül (Balıkesir), Oniki Şubat (Kahramanmaraş) belediye isimlerinde Cumhuriyet tarihinin izlerini görmek mümkündür. Az olsa da dini simgesi olan isimler (Haliliye, Eyyübiye, Yunus Emre) de İslami inancın görünürlüğünü temsil etmektedirler.

Tüm bu bilgiler ışığında Türkiye’deki büyükşehir belediyeleri ile ilgili ortaya çıkan tipolojinin dört ana gruba ayrıldığı görülmektedir. Bunlar tarihsel kökenli belediye adları, çevresel kökenli belediye adları, din sembolü belediye adları ve diğer belediye adları şeklinde sıralanabilir. Denilebilir ki zaman-mekân-kültür (din) üçlüsü belediye adlarını biçimleyen faktörlerdir.

Referanslar

- Acar, A. (2024). Büyükşehir belediyelerinin ilçe ve alt kademe belediyeleri üzerindeki inceleme ve uygulamayı denetleme yetkisinin sınırı. <http://www.sayistay.gov.tr/dergi/icerik/der26m2.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Açıkel, A. (2003). Artukabad kazası yer adları (1455-1600). *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*, 20 (2), 181-202.
- Alagöz, C. A. (1984). Türkiye yer adları üzerine bazı düşünceler. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11- 13 Eylül 1984 Ankara)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yayın No. 60, 17, 11-23.
- Alderman, D. H. (2000). New memorial landscapes in the American South. *Professional Geographer*, 52 (4), 658-660.
- Alişaoğlu, A. (2004). Sosyo-kültürel miras turizmi ve Türkiye'den Örnekler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 50-64. https://doi.org/10.1501/Cogbil_0000000045
- Alişaoğlu, A. (2013). Şehirsel Toponimi: Balıkesir ilinde mahalle adları, bir sınıflandırma denemesi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (29), 45-62.
- Alişaoğlu, A. (2023). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde şehirsel toponimi: bir sınıflandırma denemesi. *Eastern Geographical Review*, 28 (49), 1-7. <https://doi.org/10.5152/EGJ.2023.23063>
- Alişaoğlu, A. & Çetin, S. (2021). 15 Temmuz darbe girişimi deneyiminden sonra Türkiye'de şehirsel toponimi. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 53, 180-192. <https://doi.org/10.35237/sufesosbil.921510>
- Alişaoğlu, A. & Uğur, A. (2016). Osmanlı Şehri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 203-226.
- Alişaoğlu, A. & Uzun, A. (2011). Şehirsel toponimi (hodonimi): Türkiye için bir tipoloji denemesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9 (2), 123-133. https://doi.org/10.1501/Cogbil_0000000121
- Alişaoğlu, A., Yiğit, Y. (2013). Balıkesir'de şehirsel toponimi: cadde adları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18 (30), 311-330. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.31330>
- Alkan, A. (2017). Siirt ilinin eski köy adları üzerine coğrafi bir inceleme. *Türk Coğrafya Dergisi*, 68, 63-7.
- And, M. (1963). Köy adları ve halk oyunlarımız. *Türk Folklor Araştırmaları*, 70, 3166-3167.
- Akar, A. (2006). Renge bağlı yer adlandırmalarında Muğla örneği, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 51-63.
- Aker, C. (1960). Muğla'da adlarla ilgili gelenek ve inanmalar, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 132, 2178-2179.
- Akkoyun, A. (2020). *Osmanlı tarihi (kuruluşundan yıkılışına)*. İstanbul: Çıra yayınları.
- Aksan, D. (1974). Anadolu yer adları üzerine en yeni araştırmalar. *Türk Dil Yıllığı- Belleten*, 21-22, 185-193.
- Aksan, D. (1982). *Her yönüyle dil (ana çizgileriyle dilbilim)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Akyol, M. (2007). Sakarya'da 17 Ağustos 1999 depremi sonrasında kurulan yeni yerleşim alanları. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Arifoğlu, Y. (2020). Adlandırma, toponimi ve Anadolu'nun Türkleşmesindeki adlandırma geleneği. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, 46, 123-134. <https://doi.org/10.17498/kdeniz>
- Asımgil, B. (2018). İzmir'de kentsel kimlik bileşenlerinden cadde ve sokakların toponimisi ve milliyetçi, etnik izlerin sosyal yapı oluşumuna katkıları. *Trakya University Journal Of Engineering Sciences*, 19 (1), 21-36.
- Ayhan N. (2013). İktidarın kamuya yansıma biçimleri üzerinden sokak adlandırmalar: Bişkek kenti toponimi denemesi. *Global Media Journal Turkish Edition*, 3 (6), 25-45.
- Azaryahu, M. (1986). Street names and political identity: The case of East Berlin. *Journal of Contemporary History*, 21, 581-604.
- Azaryahu, M. & Kook, R. (2002). Mapping the nation: street names and Arab- Palestinian identity: three case studies. *Nations and Nationalism*, 8 (2), 195-213.
- Azaryahu, M. (2011). The critical turn and beyond: the case of commemorative street naming. *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*, 10 (1), 28-33.
- Bachelard, G. (2017). *Mekânın poetikası*, (Çev. A. Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.

- Badıllı, S. (2020). *Şanlıurfa ili Haliliye, Karaköprü, Eyyübiye ilçelerindeki köy yerleşmelerinin toponimik analizi*. Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Belen, F. (2020). *Türk Kurtuluş Savaşı*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Bozdoğan, S. & Benek, S. (2022). Kamusal alanların ideolojik kurgusu: bir eleştirel toponimi denemesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi/ Turkish Journal of Geographical Sciences*, 20 (2), 550-579. <https://doi.org/10.33688/aucbd.1137487>
- Bulut, S., Oral, M., Albarak, O. & Bıçakçı, C. (2018). Giresun ili Espiye ilçesi meskûn yer adları üzerine bir inceleme. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, XXXVII-2, 753-811. <https://doi.org/10.14225/Joh1496>
- Caferoğlu, A. (1965). Aydın ili ağızlarından örnekler etnografya bakımından özellikleri. *Belleten*, 13, 1-28.
- Cangür, A. (2013). Batı Anadolu'da "efelik ve eşkıyalık" türküleri ve hikâyelerinin edebi yönden incelenmesi Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Cohen, S. B. & Kliot, N. (1992). Place-names in Israel's Ideological struggle over the administered territories. *Annals of the Association of American Geographers*, 82 (4), 653-680.
- Çetin, R. & Şentürk, A. (2019). Eleştirel kentsel toponimi ve prestijli mekânlar yaratmada kentsel isimlerin kullanılması: Fikirtepe örneği. *Megaron*, 14 (1), 133-144.
- Çetinkaya, A. (2002). *Kayseri-Talas, Ali Sait Paşa ve Kazım Paşa sokakları geleneksel yerleşim dokusunun analizi, değerlendirilmesi ve koruma geliştirme önerisi*. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Çıldam, S. Y. (2018). Şehrsel toponimi: cadde adları, Bandırma örneği. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 61, 1-25.
- Çıldam, S. Y. (2019). Toponimi (yer adları) açısından Siirt'te mahalle adları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (4), 1443-1458.
- Demirtaş, E., Yıldız, M. & Edi, A. (2021). Eleşkirt (Ağrı) çevresindeki köy yerleşmelerinin adlarının değişim süreci ve toponimik analizi. *EKEV Akademi Dergisi*, 87, 97-116.
- Deniz, T. & Ersöz, D. (2020). Safranbolu city place names: Space, identity and culture. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 42, 527-542. <https://doi.org/10.32003/igge.700309>
- Döşemealtı. (2010). *Dünden Bugüne Antalya* (I.Cilt). Antalya: Kutlu Avcı Ofset
- Egli, J. J. (1894). *Der Volkergeist in den geographischen namen*. Leipzig.
- Erdentuğ, A. & Burçak, B. (1998). Political tuning in Ankara, a capital, as reflected in its urban symbols and images. *International Journal of Urban and Regional Research*, 22 (4), 589-601.
- Erkinay, T. H. K. (2019). Mardin de değiştirilen yer adları üzerine bir tasnif denemesi. *TYB Akademi*, 9 (25), 65-84.
- Eklemezler, S. A. (2023). Çok kültürlü bağlamda (kuzey Makedonya'da) yer adları. *Erdem Dergisi*, 84, 1-26. <https://doi.org/10.32704/erdem.2023.84.001>
- Elbir, B. & Tarhan, R. (2022). Şehzadelerin sancağa çıktığı dönemde ve sonrasında Manisa'da hamilik olgusunun yansımaları. T. Kahraman, A. G. Atakan ve B. Şahiner (Eds.). *Manisa Akademik Araştırmalar Işığında* içinde (s.49-61). (3.Cilt). Berkan Yayınevi.
- Elmastaş, N., Günal, V. & Şahinalp, M. (2013). Bitlis İli köy adlarına coğrafi açıdan bir yaklaşım. O. Belli & V. E. Belli (Ed.). *VII. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu içinde*. 576-577. Rota Ofset.
- Ercenk, G. (2010). *Dünden bugüne Döşemealtı* ve su saklama yapıları. Antalya: Atso Yayını
- Erikan, C. (2019). *Kurtuluş Savaşı Tarihi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erinç, S. (1986). Ekzonimler konusunda bir araştırma: Ege adalarının Türkçe adları. *İ. Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, 2 (3), 21-25.
- Erinç, S. (1989). Güneydoğu Avrupa'da Türkçe ekzonimler. *İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, 6, 9-13.
- Erpolat, M. S. (1994). *XVI. yüzyılın başlarında Ergani, Çermik, Siverek ve Ruha Sancakları'ndaki yer adları*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.

- Erzen, J.N. (2019). *Üç Habitus, Yeryüzü, Kent, Yapı* (3. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Erzen, J. N. (2021). *Kent Yaşam*. Ankara: İdealkent.
- Gill, G. (2005). Changing symbols: The renovation of Moscow place names”, *The Russian Review*, 64, 480–503.
- Gönen, S. (2007). Efsanelere göre insan adlarından kaynaklanan yerleşim yeri adları ve Beyşehir adı. *Selçuk Üniversitesi Fen–Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 17, 257-266.
- Görgeç, C. (2023). Manavgat yerleşim yeri adlarının toponimi açısından incelemesi. *Journal of Turkish World Studies*, 23 (2) Kış – Winter, 353-398. <https://doi.org/10.32449/egetdid.1313754>
- Gümüşçü, O. (2002). *XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Oğuz Boy adlı yerleşmeler, Türkler*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Gümüşçü, O. (2014). *Tarihi coğrafya kavramlar-tarihçe-kaynaklar-mekân-metot*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Gümüşçü, O. & Yiğit, İ. (2020). Toponimiye mührünü vuran Selçuklular: 1/200.000 Ölçekli Türkiye topografya haritalarındaki han ve kervansaray adlı/ekli yer ve yerleşme isimleri üzerinden bir değerlendirme. *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)*, 5, 97-109. <https://doi.org/10.47702/sematr.2020.6>.
- Günel, V., Şahinalp M. S. & Güzel, A. (2011). Coğrafi ortamın şehirselleşme mekân adlarına etkisi: Şanlıurfa şehri örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1), 463-508.
- Günel, V. (2012). Batman'da cadde adlandırılmaları: toplumsal bellek oluşturma ve şehirselleşme mekânı hâkim olma çabaları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25,171-197.
- Güner, İ. (2001). Ülke adlarının kaynakları üzerine bir araştırma. *Türk Coğrafya Dergisi*, 37, 23-46.
- Güner, İ. & Ertürk, M. (2004). Türkiye il merkezi kent adlarının kaynakları üzerine bir araştırma. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 39-62.
- Gündüz, A. (2008). 1526 Tarihli tahrir defterine göre Antakya ve çevresindeki Türkçe yer adları hakkında bir değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (9), 141-160.
- Gülensoy, T. (1995). *Türkçe yer adları kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Güler, İ. (1992). *XVIII. yüzyılın ilk yarısında Sinop (idari taksimat ve ekonomik tarihi)*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Hall, T. (2001) *Urban geography* (2nd edition). Routledge.
- Hammer, J.V. (2013). *Osmanlı tarihi*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Hansen, V. (2012). *Silk Road: a new history*. Oxford University Press.
- Hargreaves, R. & Holland, P. (1991). Street and Precincts. *New Zealand Journal of Geography*, 1, 1-6.
- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu*. Metis.
- Horsman, S. (2006). The politics of toponyms in the Pamir mountains. *Area*, 38.3, 279–291.
- Howard, D. A. (2001). *The history of Turkey*. Greenwood Press.
- Nihal, H., Naci, A. (1928). Anadolu'da Türklere ait yer isimleri. *Türkiyat Mecmuası*, II (246), 243-259.
- İbret, Ü. (2003). Çankırı'daki köy adları üzerine coğrafi açıdan bir inceleme. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 7, 53-80.
- Jones, E. (1965). *Human geography*. Chatto&Windus.
- Kara, B. (2012). Kentler açısından mekânın toplumsallığı ve yer isimlerinin siyasal yapıya göre değişimi: Niğde örneği”, *Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks*, 4 (1), 149-163.
- Karaağaç, S. & Bulut, İ. (2021). Yazihan İlçesi'nde (Malatya) yer ve mevki adlarının coğrafi kaynakları, *III. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi Bildiri Kitabı* içinde, 455-475.
- Karaboran, H. (1982). Folklor Açısından Yukarı Çukurova, Hatay-Maraş Çöküntü Hendeğinde Mevkii Adları. *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, 265-273.
- Karadeniz, V. (2018). Erzincan ilindeki idari yerleşmelerin toponimik açıdan sınıflandırılması. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 181-197. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erzisosbil/issue/41970/505783> adresinden edinilmiştir.
- Kaya, B. (2019). Tomarza ilçesi köy adları üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5 (11), 884 – 896.

- Kayserili, A. (2015). Erzurum Şehri'nde yer adları üzerine bir deneme. S. Zaman ve O. Coşkun (Eds.) *Coğrafyaya Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Hayati Doğanay* içinde (s.653-668). Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Kayserili, A. (2016). Bir toponimi araştırması: Ağrı'da yer adları. *Turan-sam 8 (Special)*, 21-29.
- Keleş, D. (1996). *Türk adbilim bibliyografyası*. Hacetepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Keleş, R. & Hamamcı, C. (1998). *Çevrebilim* (3. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kılıç, S. (2019, Eylül, 26-28). *Yer adı biliminde yeni bir araştırma alanı: arkeotoponimi*. Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu'nda sunulmuştur. Van, Türkiye.
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analiz Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 170-189.
- Kinross, L. (1977). *The Ottoman centuries: the rise and fall of the Turkish empire*. New York: Morrow Ouill Paperbacks.
- Koca, N. & Yazıcı, H. (2011). Afyonkarahisar ilindeki idari yerleşmelerin toponimik sınıflandırılması. *Türk Coğrafya Dergisi*, 56,1-10.
- Koca, S. (2016). *Türkiye Selçukluları tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Konyaaltı. (2016). *Konyaaltı Belediyesi faaliyet raporu*.
- Köksal, S. (2019). *Kayseri ili yer adları: kimlik, kültür ve mekân*. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Balıkesir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Köprülü, F. (1925). Oğuzların muhaceret yollarıyla iskân sahalarındaki bilumum coğrafi isimler ve bilhassa köy isimleri. *Türkiyat Mecmuası*, 1, 185-211.
- Köprülü, M. F. (1992). *The origins of the Ottoman Empire* (Ed.G.Leiser). State University of New York Press.
- Liggett, H., Perry, D. C. (1995). *Spatial practices*. Sage
- Light, D. & Young, D. (2014). Habit, memory, and the persistence of socialist-era street names in postsocialist Bucharest, Romania. *Annals of the Association of American Geographers*, 104 (3), 668-685.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. The M.I.T. Pres.
- Narin, R. & Konukçu, E. (2013). *Serdivan Tarihi*. İstanbul: Sakarya Serdivan Belediyesi.
- Ocak, A.Y., Peker, A. U. & Bilici, K. (2006). *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Ocak, İ.Z. & Tanyeli, G. (2015). Erzurum Tabyaları ve Koruma Sorunları. 5. Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu, 2, 59-74. Zafer Medya Grup.
- Orhan, F. & Dönmez, H. İ. (2023). Erzincan'ın şehrsel toponimisi ve şehir kimliği üzerindeki etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cumhuriyet Özel Sayısı*, 230-246.
- Önal, A.G. & Şenel, M. (2016). Yer adları (toponimi) açısından Divanü Lûgati't-Türk. *Karadeniz*, (32) 64-74. doi: 10.17498/kdeniz.279673
- Öz, S. (2007). *Evliya Çelebi seyahatnamesine göre Anadolu'da yer adları*. Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Özçağlar, A. (2016, Ekim, 13-14). *Büyükşehir Belediyeli illerde kırsal ve kent nüfusunun tespiti mümkün mü? TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*. Ankara, Türkiye.
- Özçağlar, A. & Karabacak, K. (2016). Büyükşehir Belediyeli illerle birlikte ortaya çıkan merkez ilçe ve il merkezi sorunsalı. *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)*, 11 (25), 1-30.
- Özergin, M. K. (1985). *İpek Yolu*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Özüçetin, Y. (2004). Milli mücadele içerisinde "19 Mayıs 1919". *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 65-74.
- Özüpekçe, S. (2021). Bir şehrsel toponimi araştırması: Kilis'te cadde ve sokak isimlerinin sınıflandırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 40, 1-23.
- Öztuna, Y. (2019). *Kısa Osmanlı tarihi* (1.Baskı). İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Özkan, M. & Yoloğlu, A.C. (2005). Bir bellek projesi olarak sokak isimlendirmesi: Ankara Örneği, *Planlama*, 34, 54-62.

- Özakman, T. (2015). *Atatürk Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet kronolojisi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Parlak, G. (2014). *Gaziantep ili yer adları üzerine bir inceleme*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Polat, E. & Koday, Z. (2020). Ardahan merkez ilçe' de yerleşme adları. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 12 (45), 1-5.
- Polat, S., Gür, M., Şahin, ., Şimşek, Z., Yıldız, T., Karasu, B.M., Yirmibeş, A. (2021). Meydanlarının kamusal yaşama katkısı üzerine: bursa – kestel kent meydanı tasarımı ve yeraltı otoparkı uygulama projesi. *Uluslararası Bilim, Teknoloji ve Tasarım Dergisi (ISTD)*, 2(2), 141-163.
- Polonen, E. (2008). The city-text in post-communist Budapest: street names, memorials, and the politics of commemoration. *Geo Journal*, 73, 219-230.
- Psomiades, H. J. (2000). *The eastern question, the last phase: a study in Greek-Turkish diplomacy*. Pella.
- Rusu, M.S. (2019). Shifting urban namescapes: street name politics and toponymic change in a Romanian(ised) city Mihai Stelian Rusu. *Journal of Historical Geography*, 65, 48-58.
- Salvini, M. (2006). *Urartu tarihi ve kültürü* (Çev. B. Aksoy). İstanbul: Arkeoloji Sanat Yayınları.
- Sarı, C. (2007). Doğal ve kültürel coğrafya özellikleri açısından Beyşehir İlçesi'nde yerleşme adlarının sınıflandırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 487-501.
- Savage, V.R. & Yeoh, B. S. A (2004). *Toponymics a study of Singapore street names (2 nd edition)*. Eastern University Pres.
- Siyavuş, A.E. (2023). Şehirsel toponimi: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Burdur şehri mahalle isimleri üzerinden bir değerlendirme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cumhuriyet Özel Sayısı, 202-214. <https://doi.org/10.53568/yyusbed.1348908>
- Süme, M. (2018). Türklere yer adı verme geleneği ve Oğuz boylarının Bolu'daki izleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 263-291. <https://doi.org/10.11616/basbed.v18i38800.459483>.
- Schuppener, G. (2019). Multiple place names and their political aspects on the territory of the former Czechoslovakia. H.Bayer, M. Brenzinger & T.D. Plessis (Eds.) *In Critical toponymy Place names in political, historical and commercial landscape* (1.baskı, s.1-15). Cambria.
- Şahin, İ. (2007). Türkçe yer adlarının yapısı üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 32, 1-14.
- Şahin, G. (2010). Türkiye'de yapılmış toponimi çalışmaları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 134-156.
- Taşçı, H. (2014). *Şehir, mekan, meydan*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Tekeli, İ. (2009). *Modernizm, modernite ve Türkiye'nin kent planlama tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Telli, B. (2018). Yer adları üzerine bir değerlendirme: Adıyaman ili Gölbaşı İlçesi örneği. *Turkish Studies*, 13(12), 507-526. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13694>
- Tosun, İ. & Koç, A. (2018). Tunceli ili adlarının köken, yapı ve anlamları. *Turkish Studies*, 12 (34), 411-421. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.12596>
- Tucker, Erica L. (2008). Renaming capital street: Competing visions of the past in Post- Communist Warsaw, *City & Society*, 10, (1), 223-244.
- Tunçdilek, N. (1985). *Türkiye'de relief şekilleri ve arazi kullanımı*, İstanbul
- Tunçel, H. (2019). Van'dan örneklerle Türkiye'de yer değişiklikleri. Z. Taştan, M. Zeki Duman & G. Yılmaz (Eds). *Sosyal Bilimlerde Akademik Araştırmalar içinde* (s.35-60). Hiper Yayınları.
- Tunçel, H. (2000). Türkiye'de ismi değiştirilen köyler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 23- 34.
- Tuğluk, M. E. & Özfidan, F. (2022). Batman ili mahalle, bulvar, cadde ve sokak adları üzerine bir değerlendirme. *Folklor Akademi Dergisi*. 5 (2), 496 – 530. <https://doi.org/10.55666/folklor.1142308>
- Tuğuz, Z. (2023). Toponimlerin değişmesinde semantik faktörler. *Ad Bilimi Araştırmaları* (s.291-310). Efe Akademi Yayınları.
- Türk, O., Koç, F. (2023). Adıyaman ili merkez ilçesi köy adlarının semantik ve morfolojik tasnife göre değerlendirilmesi. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, 9 (18), 334-352. <https://doi.org/10.28981/hikmet.1206009>
- Umar, B. (2000). *Karadeniz Kapadokya'sı (Pontos)*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Vardar, B. (2022). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

- Wideman, T. J. & Masud, J. R. (2017). Assembling “Japantown” A critical toponymy of urban dispossession in Vancouver, Kanada. *Urban Geography*, 39 (4), 493–518. <https://doi.org/10.1080/02723638.2017.1360038>
- Woodman, P. (2014). The interconnections between toponymy and identity. *Review of Historical Geography and Toponomastics*, 9 (17-18), 7–20.
- Yasak, Ü. & Sıtmaç, C. (2014). Uşak Şehrinde Cadde ve sokak isimlerinin hodonomik analizi. *International Journal of Geography and Geography Education*, 52, 52-70. <https://doi.org/10.32003/igge.1421026>
- Yavuz, S. & Şenel, M. (2023). Yer adları (toponim) terimleri sözlüğü. *Turkish Studies*, 8 (8), 2239-2254. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.5504>
- Yavuz, E. (2013, 05 Kasım). *The Industrial Revolution And Consequences*, 05.11.2025 tarihinde <http://docs.neu.edu.tr/staff/erdal.yavuz/?C=M&O=A> adresinden edinilmiştir.
- Yeoh, B. S.A. (1992). Street names in colonial Singapore. *Geographical Review*, 82 (3), 313-322.
- Yıldırım, N. (2018). Antiocheia'dan Antakya'ya bir kent adının serüveni üzerine analizler. *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, 10, 150-162. <https://doi.org/10.18299/cahij.189>
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, C. (Ed). (2013). *İlkçağdan Cumhuriyete Canik*. Samsun: Canik belediyesi Kültür Yayınları, No:3
- Yılmaz, C. & Kaya, M. (2018). Bir mikrotoponimi denemesi; Sinop Ayancık'ta Zingal Orman İşletmesi'nin yer adlarına etkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 39, 149-164.
- Yusifov, Y. & Kerimov, S. (2017). *Toponiminin esasları üzerine bir inceleme*. (S.Yavuz, Çev.). Ankara: ASOS yayınları.
- Yumuşak, S. (2017). *Nevşehir yöresi yer adları ve bunlar hakkındaki anlatmalar*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Nevşehir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Yüregir boyu. (2013). *Türk İslam Ansiklopedisi* içinde (52-53) (44 Cilt). İSAM Yayınevi.
- Zelinsky, W. (1962). Generic terms in the place names of the Northeastern United States. P.L.Wagner & M.W.Mikesell (Eds.). *Readings in cultural geography* (129–156) içinde. The University of Chicago Pres.